

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ



**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUL TERKİ
RİSKLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE
GÖRE BELİRLENMESİ (EDİRNE İLİ
ÖRNEĞİ)**

Melis KAVAK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. TUNCER BÜLBÜL

EDİRNE, 2024

Tezin Adı: Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesi (Edirne İli Örneği)

Hazırlayan: Melis KAVAK

ÖZET

Okul terki günümüzde tüm devletlerin çözüme ulaştırmak için büyük çabalar harcadığı bir sorundur. Okul terkinin kısa ve uzun vadede hem bireylere hem de devletlere büyük kayıplar yaşattığı bilinen bir gerçektir. Özellikle bireyleri birçok açıdan iş dünyasına hazırlama noktasında en büyük kazanımların verildiği ortaöğretim kademesinin tamamlanmaması bu noktada büyük sorunlara sebep olmaktadır. Bu çalışmada da lise öğrencilerinin okul terki risklerinin olup olmadığı, bu riskin belirli değişkenler kapsamında nasıl farklılık gösterdiğini Edirne İli dahilinde saptamak amaçlanmıştır. Araştırmada toplanan veriler, istatistiksel paket program ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin okul terki risklerinin, cinsiyet ve anne-babalarının sağ olma değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Mann Whitney U analiz yöntemi, birbirleriyle ilişkisi bulunmayan iki gruba yönelik ölçüm sonuçlarının arasında manidar bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek için kullanılır (Field, 2009). Sınıf, kardeş sayısı, okuyan kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, aile geliri ve okul türü değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için ise Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Kruskal Wallis analiz yöntemi, birbiri ile ilişki bulundurmeyen ikiden fazla gruba yönelik ölçümlerin arasında manidar bir farklılaşma bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla kullanılır (Pagano, 2007). Değişkenlerin ölçek üzerindeki etki büyüklüklerini değerlendirmek için Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerine uygun olarak eta kare (μ^2) değerleri hesaplanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular şöyledir: öğrencilerin okul terki riskleri erkek öğrencilerde kız öğrencilere kıyasla daha yüksektir. 12. sınıfta okuyan öğrencilerin okul terki riskleri 11.sınıfta okuyan öğrencilere oranla daha yüksektir. Babası sağ olmayan öğrencilerin okul terki riskleri babası sağ olanlara kıyasla daha yüksektir. Aynı şekilde babasının eğitim durumu daha yüksek olan öğrenciler daha az okul terki riski taşımaktadır. Okul terki riski Spor lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi ve İmam Hatip lisesinde okuyan öğrencilerde daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Okul Terki, Riskli Davranışlar, Ortaöğretim, Lise Öğrencileri,
Örgün Eğitim



Name of Thesis: Determination of School Dropout Risks of High School Students According to Various Variables (Edirne Province Example)

Prepared by: Melis KAVAK

ABSTRACT

School dropout is a problem that all states are making great efforts to solve today. It is a known fact that school dropout causes great losses to both individuals and states in the short and long term. Particularly, not completing the secondary education level, where the greatest gains are made in terms of preparing individuals for the business world in many respects, causes major problems at this point. In this study, it is aimed to determine whether high school students have a risk of dropping out of school and how this risk differs within the scope of certain variables within Edirne Province. The sample of the research; It consists of 1676 students studying in Imam Hatip High Schools, Anatolian High Schools, Vocational and Technical Anatolian High Schools, Music and Performing Arts High School, Social Sciences High School and Sports High School. The School Dropout subscale of the Risky Behavior Scale developed by Gençtanırım-Kuru (2010) was used in the study. The validity and reliability studies of the scale were conducted by Gençtanırım-Kuru (2010), and the validity and reliability study of the School Dropout sub-dimension to be used in the research was conducted by the researcher with confirmatory factor analysis. In the first part of the scale, there was a personal information form in which demographic characteristics such as students' gender, grade level, number of siblings, number of siblings studying, mother and father's survival status, mother and father's education level, monthly income of the family and school type were collected.

In the research, The collected data were analyzed with statistical package program. Mann-Whitney U Test to determine whether students' school dropout risks differ according to gender and parents' survival variables; Kruskal Wallis analysis was conducted to determine whether there were differences according to grade, number of siblings, number of siblings studying, parents' educational status, family income and school type variables. To evaluate the effect sizes of the variables on the scale, eta

squared (μ^2) values were calculated in accordance with Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H tests.

The findings obtained in this research are as follows: the risk of school dropout of students is higher among male students higher than female students. Students studying in the 12th grade have a higher risk of dropping out than students studying in the 11th grade. Students whose fathers are not alive have a higher risk of dropping out of school than those whose fathers are alive. Likewise, students whose fathers have a higher education level have less risk of dropping out of school. The risk of school dropout is higher in students studying in Sports High School, Vocational and Technical Anatolian High School and Imam Hatip High School.

Keywords: School Dropout, Risky Behaviors, Secondary Education, High School Students, Formal Education

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Tuncer BÜLBÜL' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yanımda olduğunuz ve desteğinizi her daim hissettirdiğiniz için teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte değerli fikirlerini benimle paylaşan Doç. Dr. Gül GÜLER hocama ve Doç. Dr. Hüseyin Serin hocama da yardımlarından ötürü teşekkürü borç bilirim. Bu zorlayıcı yolculukta hep yanımda olduklarını, bana inandıklarını hissettiren; nazımı çeken ve beni alttan alan sevgili annem, babam ve güzel kardeşime de teşekkür etmek istiyorum. İyi ki varsınız.

Öğrencilerle görüşme, analiz ve tez yazım sürecinde beni oradan oraya taşıyan, ellerinden gelenin fazlasını yapmaya çalışan, beni sürekli motive eden ve ilerlemem için yüreklendiren arkadaşlarıma da çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
Şekil Listesi.....	xi
Tablo Listesi	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Önem	4
1.4. Sınırlılıklar.....	6

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1. Eğitim Hakkı	7
2.1.1. Uluslararası Alanda Eğitim Hakkı.....	8
2.1.2. Türkiye’de Eğitim Hakkı	10
2.2. Okul Terki Kavramı.....	13
2.3. Okul Terki Kuramları	14
2.3.1. Genel Uyumsuzluk Kuramı	14
2.3.2. Uyumsuz Grup Üyeliği Teorisi.....	15
2.3.3. Okul Sosyalleşme Kuramı	15
2.3.4. Zayıf Aile Sosyalleşmesi Kuramı	15

2.3.5. Yapısal Özellikler Kuramı:	16
2.4. Okul Terki Nedenleri	16
2.4.1. Kişisel Nedenler.....	16
2.4.2. Akranlarla İlgili Nedenler	18
2.4.3. Aile ile İlgili Nedenler	20
2.4.4. Öğretmenlerle İlgili Nedenler	23
2.4.5. Okulla İlgili Nedenler	24
2.5. Lise Terkini Azaltmaya Yönelik Stratejiler	27
2.5.1. AB 2011 Tavsiye Kararı.....	27
2.5.1.1. Önleme Tedbirleri	27
2.5.1.2. Müdahale Tedbirleri	28
2.5.1.3. Telafi Tedbirleri.....	29
2.5.2. Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu.....	30
2.5.2.1. Bakanlık Düzeyinde Politika Önerileri	30
2.5.2.2. İl-İlçe Düzeyinde Politika Önerileri.....	33
2.5.2.3. Okul Düzeyinde Politika Önerileri.....	34
2.5.3. Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Artırılması Projesi (ODAP).....	35
2.6. Lise Terkinin Sonuçları	38

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	41
3.1.Araştırma Modeli.....	41
3.2. Evren-Örnekleme	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	44

3.3.1. Riskli Davranışlar Ölçeği	45
3.3.2. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	46
3.3.3. Riskli Davranışlar Ölçeği Okul Terki Boyutu Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları	47
3.3.3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	47
3.3.3.2. Güvenirlik Analizi.....	49
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	50

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM	54
4.1. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum	54
4.2. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum	55
4.2.1. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	55
4.2.2. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
4.2.3. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	58
4.2.4. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Okuyan Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	59
4.2.5. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Anne-Baba Sağ Olma Durumu Değişkenlerine İlişkin Bulgular ve Yorum	60
4.2.6. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Anne- Baba Eğitim Düzeyi Değişkenlerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	62
4.2.7. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	65

4.2.8. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Aile Geliri Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	67
4.3. Okul Terki Riski Puanına Etki Eden Değişkenler	68

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER	71
5.1. Sonuç	71
5.2. Öneriler.....	72
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	72
5.2.2. Yapılabilecek Uygulamalara Yönelik Öneriler	73
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	85
EK-1.....	85
EK-2.....	86
EK-3.....	87

Şekil Listesi

Şekil 1. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Path Diyagramı	49
Şekil 2. Okul Terki Riski Toplam Puanına İlişkin Histogram Grafiği	53



Tablo Listesi

Tablo 1. 25-34 Yaş Aralığındaki Bireylerin Eğitim Düzeylerinin Yıllar İçindeki Değişimi (%) (2011-2021)	38
Tablo 2. Ortaöğretimden Mezun Olma Oranı (Örgün Eğitim)	39
Tablo 3. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	42
Tablo 4. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri.....	48
Tablo 5. Doğrulamalı Faktör Analizi faktör yükleri	48
Tablo 16. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Toplam Puan ile Korelasyonu ve Cronbach's Alpha Katsayısı.....	50
Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Toplam Puanları.....	52
Tablo 8. Lise Öğrencilerin Okul Terki Risk Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler	54
Tablo 9. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	55
Tablo 10. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	57
Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	58
Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Puanlarının Okuyan Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	59
Tablo 13. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Anne Sağ Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	60
Tablo 14. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Baba Sağ Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	61
Tablo 15. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	62
Tablo 17. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	65
Tablo 18. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Aile Geliri Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	67
Tablo 19. Okul Terki Riski Puanını Etkileyen Değişkenlerin Basit Doğrusal Regresyon Analizi ile Tespiti	68

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

İnsanlık ve onun oluşturduğu günümüz medeniyeti, gerçekleşen sürekli değişimlerle meydana gelmiştir. Bu değişim, insanoğlunun günümüze dek ürettiği tüm bilgi, değer ve birikimlerin kuşaktan kuşağa aktarımı ile sağlanmıştır (Başar, 2007). Eğitim her sosyal kurum gibi toplumun ihtiyacından doğmuştur fakat toplumun geleceğinde anahtar rol oynaması sebebi ile diğer kurumların önünde gelir (Turhan, 1964). Bu sebeple eğitimin bir toplumun yükselmesinde olduğu gibi geri kalmasında da önemli bir rol oynadığı bilinen bir gerçektir (Kodaman, 1991).

Eğitim, dijital çağ olarak kabul edilen 21. yüzyılın rekabet alanlarından birisidir. Bu rekabet ortamında bir toplumun ayakta durabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi, verimli eğitim süreci ile bağlantılıdır. Çünkü eğitim toplumu meydana getiren bireylerin toplumsallaşmasını sağlamasıyla birlikte, kültürü kuşaktan kuşağa aktarma işlevi de görür (Tanrıöğen, 2006). Bu sebeple öğrencilerin eğitim sisteminden ayrılması yani okuldan ayrılması bu noktada ülkemizin önlem alması gereken önemli hususlar içerisinde yer almaktadır.

Türkiye’de eğitim sisteminin herhangi bir kademesindeki okula kaydolan bir öğrencinin okuldan ayrılmak durumunda kalması veya okula devam etmemeye kararı vermesi, eğitim açısından kaçınılan bir husustur. Öğrencilerin okulla alakalı olumlu veya olumsuz tüm deneyimlerinin, tutum ve davranışlarının, okulun eğitim kalitesinin saptanması ve iyileştirilmesi hususunda, okul yöneticileri ve öğretmenlerin karar alma süreçlerini olumlu etkilediği bilinen bir gerçektir (Çakır ve Çolak, 2019). Ayrıca eğitim sisteminin en önemli yapı taşlarından biri olan öğrencilerin fikir ve deneyimleri, eğitim sisteminin geliştirilmesi açısından da başrol oynamaktadır.

Eğitimin her kademesinde görülen okul terki, başarısızlık ya da çeşitli olumsuz şartlardan dolayı okulu bırakmak olarak tanımlanabilir. Eğitim sistemi içerisindeki herhangi bir öğrencinin, eğitimine devam etmeme kararı alması ya da eğitimine devam etmenin gereğini yerine getiremeyerek süreçten ayrılmak zorunda kalması eğitsel açıdan istenmeyen bir sonuçtur (Taylı, 2008). Okulu bırakma birçok ülkenin eğitsel bir problemidir ve okulu bırakma oranını azaltma, bu ülkelerin eğitim ile ilgili en önemli önceliklerinden biri haline gelmiştir. Gerçekte, düşük okulu bırakma oranı, eğitim sisteminin kalitesinin bir göstergesi olarak alınmaktadır (Taylı, 2008). OECD 2021 verilerine bakıldığında ortaöğretim mezunu dahi olmayanların oranı %36 olarak karşımıza çıkmaktadır (OECD, 2022). Türkiye’de bu oranın yüksek olması eğitimde yapılması gereken değişikliklere işaret etmektedir.

Türkiye’de öğrenciler çeşitli sebeplerle okulu bırakmak zorunda kalmakta ya da okulu bırakmayı tercih etmektedir. Eğitim sisteminin 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 4+4+4 şeklinde kademelendirilmesi ve zorunlu eğitimin sekiz yıldan on iki yıla çıkarılması ile, ilk on iki yıllık süreçte öğrencilerin yasal olarak okulu bırakmaları önlenmiştir. Buna karşın eğitimden hiç yararlanamayan ya da zorunlu eğitimin herhangi bir kademesinde okuldan ayrılan öğrencilerin sayısı istenilen oranda azalma gösterememiştir (bkz.: OECD, 2022).

Eğitimin her kademesinde meydana gelen bu problem, öğrencilerin ileriki yaşamlarında farklı türlerde sorunlar yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Kişinin yaşamdaki konumu, eğitimle kendini ne kadar geliştirdiği ile büyük oranda bağlantılıdır çünkü sosyal yapı içerisinde ekonomik ve politik bulunmak, lise ve üzeri eğitimi tamamlamakla mümkündür. Okulu terk eden bireyler iş hayatına girdiğinde daha az eğitim gerektiren işlerde daha kötü koşullarda çalışmak zorunda kalmakta ve gelir düzeyleri ile bağlantılı olarak daha düşük yaşam standardına sahip olmaktadır. Okulu bırakan kişiler topluma adapte olmakta sorun yaşamakta ve maalesef ki suç işleme ihtimalleri de artmaktadır bu yüzden okul terki kişisel olduğu kadar toplumsal bir soruna da dönüşmektedir. Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan cezaevlerindeki suçluların hemen hemen yarısı okulu terk etmiş kişilerden meydana gelmektedir (Cassel, 2003).

Okuldan ayrılma kişinin yoksulluk döngüsünü başlatan, işsiz ve sosyal açıdan uyumsuz bir birey olmasına neden olan faktör olarak gösterilmektedir (Kertering, Hess, ve Braziel, 1997, akt.: Taylı, 2008). Okul terki ülke ekonomisi açısından da olumsuz sonuçlara yol açan bir durumdur. Nitelikli işçi olmayan vatandaşların ülke ekonomisine daha az katkıda bulunduğu bir gerçektir. “*okulu bırakan bireyler; a) ülke potansiyel gelirinin azalmasına, b) sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar için hükümetin daha fazla maddi kaynak ayırmak zorunda kalmasına, c) sosyal desteklere olan talebin artmasına, d) suç ve antisosyal davranışların artmasına, e) politik katılımın azalmasına, f) kuşaklar arası sınıfsal hareketliliğin azalmasına ve g) düşük sağlık göstergelerine neden olmaktadır*” (bkz: Hayes, Nelson, Tabin, Pearson ve Worthy, 2002, akt.: Taylı, 2008).

Okul terki küresel olarak süregelen bir sorundur. Öyle ki AB eğitim politikalarında en çok önem verilen konuların içerisinde yer almaktadır. Avrupa Komisyonunun (2013) hazırlattığı “Erken Okul Terkini Azaltmak: Anahtar Mesajlar ve Politika Desteği” adlı raporda 18-24 yaş grubu öğrencilerin yaklaşık %12,7’sinin ortaöğretim eğitimini bitiremedikleri saptanmıştır. Bu durum ülkemizde de büyük bir sorundur. Ulusal ve uluslararası raporlarda yer alan okul terkine ilişkin veriler bu sorunun ülkemizdeki boyutunu ciddi anlamda yansıtmaktadır. Öğrenciler, bireyin en temel haklarından olan eğitim hakkından yararlanamamakta, okulu terk etmektedirler. Bu bağlamda okul terki ile ilgili bu durumun eğitim sisteminin niteliğine olan yansımaları ve ortaya çıkardığı toplumsal, sosyal ölçekli sorunları ülkemizde de bu sorunlara yönelik bir politika oluşturmayı öncelikli bir konu haline getirmektedir (Ünver, 2022). Türkiye’de lise kademesindeki okul terki de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Öğrencilerin lise terki risklerinin hangi boyutta olduğunu saptamak ve ne gibi değişkenlerin bu durumu etkilediğini bulmak önem taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerinin okul terki risk düzeylerini çeşitli değişkenler bağlamında ölçmektir. Bu doğrultuda, aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Lise öğrencilerinin okul terki riskleri hangi düzeydedir?
2. Lise öğrencilerinin okul terki riskleri;
 - a) Öğrencilerin sınıf düzeylerine,
 - b) Öğrencilerin cinsiyetlerine,
 - c) Öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına,
 - d) Öğrencilerin kardeş sayılarına,
 - e) Öğrencilerin okuyan kardeş sayılarına,
 - f) Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumuna,
 - g) Öğrencilerin anne ve babalarının sağ olma durumuna,
 - h) Öğrencilerin okumakta olduğu lise türüne göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Dünya tarihine baktığımızda almamız gereken derslerden biri bir toplumun zenginliğini ne paranın ne de toprak parçasının belirlemediği gerçeğidir. İyi yetiştirilmiş insan kaynağı bir millet için en büyük servettir. Bunun en büyük örneği 2. Dünya savaşında aldığı ezici zarara rağmen iyi yetiştirilmiş insan kaynağı sayesinde kısa sürede toparlanmayı başaran Japonya'dır. Ülkelerin gelişmişlik durumlarına baktığımızda gelişimlerinin eğitimleriyle doğru orantıda olduğunu görürüz. Eğitimin faydası uzun vadede elde edilir ve bunun yanında eğitim, devletin hem ekonomik hem de sosyal olarak gelişmesinde en önemli rolü oynayan insan gücünü yetiştirir ve bu bakımdan önem taşımaktadır (Şener, 2018).

Eğitim kişinin hayat standardının artmasını destekler buna bağlı olarak da bireylerin hayattan aldığı keyfi yükseltmektedir. Eğitim kişilerin duyuşsal, bilişsel, sosyal vb. bakımlardan bilgi, yetenek ve davranışlarının oluşturulması maksadıyla yapılandırılmış bir süreçtir. Bu süreç, eğitim kurumlarında planlı ve programlı bir şekilde devam ettirilmekte ve kişinin potansiyelini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Göksoy, 2013). Günümüzde dünya genelinde devletlerin en çok yatırım yaptığı alanlardan birisi eğitimidir. Eğitim, ülkelerin her bakımdan gelişmesi için planlanmasının iyi yapılmış olması gereken bir alandır. Ülkenin kalkınmasına ve gelişmesine önayak olacak yegâne kişiler çocuklarımızdır ve çocuklarımızı yararlı ve vasıflı bireyler olarak yetiştirmek ancak iyi bir eğitimle mümkündür.

Eğitim sistemimizde bulunan büyüklü küçüklü sorunlar ülkemizde eğitime karşı bakış açısının kötüleşmesine yol açmaktadır. Birçok kişi okulda geçirilen sürecin boşa olduğunu düşünmekte, örgün eğitimin önemini kavrayamamakta ve okulun onlara iş sağlamak konusunda yardımcı olmayacağını düşünmektedir. Bu gibi sebeplerden ötürü, okul terki ülkemizde büyük bir sorun haline gelmiştir. Okul terki oranının yüksek olmasının doğuracağı sonuçlar uzun vadede ülkenin gelişmişlik düzeyine büyük etkide bulunmaktadır. Aynı şekilde lise kademesinde ortaya çıkan okul terki ülkenin genç nüfusunun, ilerleyen yıllarda yetişmiş insan gücü olarak topluma bulunacağı katkıların da ortadan kaybolmasına sebep olmaktadır.

Bu çalışmada insanların en önemli gelişim dönemlerinden biri olan ergenlik dönemindeki çocukların yani lise öğrencilerinin okul terki riski ölçülmüştür. Okul, ergenlik dönemindeki öğrencilerin gelişimlerini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmeleri açısından ciddi bir öneme sahiptir. Toplumların geleceği ve umudu olarak görülen ergenlerin, ergenlik dönemini sağlıklı bir biçimde tamamlamaları bu dönemdeki çocukların hem bireysel hem de toplumsal gelişimlerinin mühim bir saptayıcısı olduğu düşünülmektedir (Gençtanırım, 2010). Özellikle ergenlik dönemindeki çocukların davranışlarının ve kişiliklerinin oturmaya başladığı dönemde, yaşlarının getirdiği buhranla çeşitli sebeplerle okulu bıraktıkları ne yazık ki bir gerçektir. Bu durum ülkemizde de gözlemlenmektedir ve çeşitli önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Bütün bu önlemlere rağmen istenilen sonuçlar tam

olarak alınamamıştır. 2022 yılı OECD verileri de bu durumu doğrulamaktadır. Verilere bakıldığında 15-19 yaş aralığında bulunan yani ortaöğretim kademesinde eğitim görmesi gereken yaş grubundaki bireylerin okullaşma oranı %69'dur. Oranlar incelendiğinde Türkiye; Kolombiya, Meksika, Kosta Rika ve İsrail'den sonra 14-19 yaş aralığındaki en düşük okullaşma oranına sahip beşinci ülkedir (OECD, 2022). EUROSTAT (2023) Bölgesel Yıllığı'na bakıldığında Türkiye'de en az üst ortaöğretim mezunu olanların oranı %70'in altındadır ki bu oran diğer ülkelere bakıldığında en düşük orandır (EUROSTAT, 2023). Bu veriler okul terki konusunda ülkemizin ne kadar vahim durumda olduğunu ortaya koymaktadır ve bir an önce bu sorunu çözmek için gerekli uygulamaların yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Okul terkini önlemek için gerek okullarda gerekse daha üst kurumlarda çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalara ışık tutmak adına çocukların okul terki riskini ölçmek önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'de ortaöğretim mezunu dahi olmayan 25-64 yaş aralığındaki yetişkinlerin oranı %55.1 iken OECD ülkelerinde bu oranın %20.1 olması bu sorunun büyük ölçekli olduğunu göstergesidir (OECD, 2022). Dolayısıyla öğrenciler okuldan ayrılmadan önce, okul terki riskinin eğitimin tüm paydaşlarıyla birlikte tespit edilmesi gerekmektedir. Tespit edilen oranlara bağlı olarak mikro ve makro ölçekte çözüm önerilerin oluşturulması ve hayata geçirilmesi açısından bu çalışma önem arz etmektedir. Bu sebepten Edirne ili Merkez ilçesindeki lise öğrencilerinin okul terki riskini ölçmek için yapılan bu araştırmanın, okul terkini azaltmaya yönelik yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

a) Araştırma Edirne ili merkez ilçesi ile sınırlıdır, diğer ilçeleri kapsamamaktadır.

b) Araştırma kamu liseleri ile sınırlıdır, özel okulları kapsamamaktadır.

c) Araştırma 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Hazırlık sınıflarını kapsamamaktadır.

d) Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılları ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Eğitim Hakkı

21.yüzyılda rekabet alanlarının değişmesiyle birlikte eğitime olan bakış açısı da değişmiştir. Bir toplumun vazgeçilmezlerinden biri olarak kabul gören eğitim, günümüz dünyasında söz sahibi bir toplum olabilmenin gerekliliklerinden biridir. (şimşek, 2015). şimdiyi ve geleceği şekillendirmesi açısından, eğitim hem bireyler hem de toplum açısından çok önemlidir (Çallı, 2009). Eğitim, gelişmiş toplumda toplumsal yapının meşrutiyet kazanabilmesi ve yurttaşlık kimliğinin içselleştirilmesi için bir vazife olarak geliştirilen, gelişmiş toplumu tespit etmek aşamasında mühim bir araç durumuna gelmiştir. Dünya tarihinde uzun bir uğraş sonucu bir hak halini almıştır (Akçabay, 2012). Bu noktada eğitimin amacı bireylere güncel hayatını nasıl idame ettirmesi gerektiği konusunda yol göstermek ve gerekli becerileri kazandırıp gelişimini destekleyerek geleceklerini şekillendirme konusunda ışık tutmaktır. Bu sebeple eğitim her insanın hakkıdır.

Eğitim hakkı bütün insanların eşit ve bağımsız bir şekilde şerefli bir hayat sürmesiyle hayat bulur ve her bireyin hakkıdır. Etrafında eşitsizliğin vuku bulduğu, sosyoekonomik olarak kötü şartlarda olan ve çoğu şeyden yoksun olan çocukların gerekli olanaklara ulaşabilmesi konusunda eğitim hakkı çok önemli bir rol oynamaktadır (Atatanır, 2023). Sosyal ve ekonomik haklar içerisinde bulunan eğitim ve öğrenim hakkı, insanoğlunun sahip olduğu tüm haklar içinde ayrı bir öneme sahiptir. Eğitim hakkı, insanların diğer haklarından haberdar olması, iyileştirilmesi, uygulanması ve gözetilmesi gibi konularda kilit rol oynamaktadır. Eğitim hakkından en iyi şekilde yararlanılarak kazanılan bilgi ve birikimlerle sahip olunan hakların bilincinde bir şekilde bu haklardan faydalanmak eğitim ile mümkündür. Bu sebeple

çocukların en elzem temel haklarından biri de eğitim ve öğrenim hakkıdır (Kepençi, 2012).

2.1.1. Uluslararası Alanda Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi birçok devlet tarafından imzalanan sözleşmeler kapsamında düzenlenerek güvence altına alınan bir haktır (Er, 2015 s.175). Tarihe baktığımızda eğitimin hak olarak görülmesi oldukça uzun bir zamana yayılmıştır. Fransız Devrimi sonucu, eğitimden herkesin yararlanabileceği şekilde yapılan düzenlemelerden yola çıkarak, dolaylı da olsa eğitim hakkından ilk olarak Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesinde bahsedilmiştir (Birinci, 2017). 1919 yılında Milletler Cemiyeti'nin kurulmasının ardından 24 Eylül 1924 tarihinde Cemiyet Genel Kurulu tarafından kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde çocukların gelişme, yaşama ve korunma haklarının uluslararası alanda ilk defa temel alınmasıyla bu konu gözle görülen bir boyut kazanmıştır. 5 maddeden oluşan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi, Türkiye tarafından da kabul edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu M. Kemal Atatürk tarafından 1928 yılında imzalanmıştır (Atatanır, 2023). Eğitimin temel hak olarak belirtildiği ilk belge ise Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir (İHEB). Bu bildirgenin 26. maddesinde eğitim hakkından şu şekilde bahsedilmektedir:

1. Her bireyin eğitim hakkı bulunmaktadır. Hiç değilse ilk ve temel mertebede eğitim parasızdır. İlköğretim mecburidir. Herkes teknik ve mesleki eğitimden yararlanabilir. Yüksek öğrenim, becerileri doğrultusunda herkese eşdeğer şekilde edindirilmelidir.

2. Öğretim, bireylerin kişiliklerinin tamamen gelişmesi, insan hakları ve ana özgürlüklerin saygı çerçevesinde kabul edilmesine hizmet eder şekilde olmalıdır. Eğitim, tüm ırkların, milletlerin ve inançların kendi içerisinde hoşgörülü, empati kurulabilen ve arkadaşlık kurulabilen bir ortam sağlamalı ve Birleşmiş Milletlerin dünyadaki sulhu himaye etmesi hedefindeki faaliyetleri kuvvetlendirmelidir.

3. Ebeveynler, kendi evlatlarına verilecek eğitimi kararlaştırmada evleviyet hakkına sahiptirler (HSK, t.y.).

BM dışında Avrupa Konseyi de eğitim hakkını güvence altına almak için katkıda bulunmuştur. 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde bahsedilen hakların tamamını güvenceye alabilmek için 4 Kasım 1950’de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamışlardır. 3 Eylül 1953’te ancak yürürlüğe girebilen bu anlaşmanın amacı insan haklarının geliştirilmesi ve güvence altına alınmasıdır (Er, 2015; Gülcan, 2019).

20 Kasım 1959’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen ancak ilk olarak 1989 yılında onay verilen, temeli İnsan Hakları Evrensel Bildirge’ sine dayanan ve çocuk haklarının uluslararası olarak tanınmasının miladı olarak kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi, bugün Somali ve Amerika dışında tüm ülkeler tarafından onaylanmıştır. Uluslararası olarak uzlaşmaya varılan Çocuk Hakları Sözleşmesi; ulus, din, cinsiyete bakılmaksızın dünyadaki tüm çocukların haklarını belirtmektedir ve değiştirilmesi veya pazarlık edilmesi imkan dahilinde olmayan sorumluluk ve standartları kapsamaktadır (Er, 2015).

Başka bir noktada çocukların eğitim haklarına, her çocuğun fark gözetmeksizin eşit bir şekilde ulaşabilmelerini engelleyen hususların varlığı, uluslararası anlaşmalara konu olmaya başlamıştır. Ülkemizde bir zamanlar büyük bir sorun teşkil eden kız çocuklarının eğitim haklarına her çocuk gibi eşit bir şekilde erişimini sağlamak amacıyla, 19 Aralık 1979 yılında BM tarafından kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi bu hususta atılan önemli adımlardan biridir. Yine özel gereksinimi bulunan çocukların da her çocuk gibi eğitime ulaşması konusunda BM Engelli Hakları Sözleşmesinin 7. maddesinde, bu çocukların eğitim haklarından eşit bir şekilde yararlanabilmeleri açısından yapılması gereken düzenlemeler konusunda önemli bir sözleşmedir. BM Genel Kurulu tarafından 1985 yılında tanınan Beijing Kuralları, yine 1990 yılında tanınan Havana Kuralları ve Riyad ilkeleri suça karışan çocukların adalet sisteminde eğitim haklarının korunması ve eğitimlerine devam etmelerine olanak sağlayabilecek düzenlemeler içerir. Mülteci statüsünde bulunan çocukların ise mülteci olarak bulundukları devletin

vatandaşları ile aynı temel eğitimi alabilmeleri hususunda, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin 4, 22 ve 24. maddeleri mülteci çocuklara olanak sağlamaktadır (Atatanır, 2023).

2.1.2. Türkiye’de Eğitim Hakkı

Ülkemizde eğitim alanındaki düzenlemeler bazında eğitim hakkına ilk olarak 1924 Anayasasında değinilmiştir (Binbir ve Arastaman, 2021). 3 Mart 1924 tarihinde 430 sayılı kanunla Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. 63 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan bu kanunla, Osmanlı İmparatorluğu’nda çöküşe hız katan sebeplerden biri olan eğitimdeki çok başlılığı ortadan kaldırmak ve eğitim kurumlarını tek bir çatı altında toplamak amaçlanmıştır (Er, 2015). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm medreselerin kapatılma süreci hızlanmış ve 11 Mart 1924 tarihinde genelge ile kapatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti sınırı içerisinde bulunan tüm eğitim kurumları Maarif Vekaletine bağlanmış ve okullar tek çatı altında birleştirilerek eğitim ulusal bir boyut edinmesi sağlanmıştır (MEB, 2023). Tevhid-i Tedrisat Kanunu’yla şu düzenlemelere gidilmiştir:

(“Madde 1 – Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur.

Madde 2 – Şer’iye ve Evkaf Vekaleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekaletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 – Şer’iye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4 – Maarif Vekaleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler kûşat edecektir.

Madde 5 – Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyeye merbut olan askeri rüşti ve

idadilerle Sıhhiye Vekaletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekaletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu Vekaletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.”) (Bkz.: Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Resmî Gazete S.:63, s.:322).

Akyüz (2010), Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabul edilmesiyle Eğitim alanındaki yenilikleri şöyle ifade etmiştir:

- Eğitimle alakalı işlerin tek elden ilerletilebilmesi, bütün eğitim-öğretim kurumlarının Maarif Bakanlığına bağlanmasıyla mümkün kılınmıştır. (1925 yılında, Askeri okullar yeniden Millî Savunma Bakanlığına bağlanmıştır.)
- 11 Mart 1924 tarihinde Eğitim Bakanı Vasıf Çınar’ın genelgesi ile, Türk Eğitim tarihinde uzun yıllar eğitim kurumu olarak görev yapan medreselerin kapatılması kararlaştırılmıştır. O tarihlerde medresede eğitim görmekte olan 16 bin öğrenci, bulunmakta oldukları civarlardaki ilkokul, ortaokul, lise ve öğretmen okullarına nakledilmişlerdir. Medresede eğitim veren hocaların ise arzu edelerse eğitim kurumlarına din dersi öğretmeni olarak atanabilecekleri açıklanmıştır.
- Eğitimde laiklik ilkesi doğrultusunda mühim bir hamle yapılmıştır ancak laiklik 1937 yılında Anayasaya girecektir (Akyüz, 2010)

Tevhid-i Tedrisat Kanunu’yla aynı yıl 20 Nisan’da onaylanan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 87. maddesi içerisinde, İlköğretimin tüm vatandaşlarca mecburi ve ücretsiz olduğu belirtilmiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun kabul edilmesinin ardından herkesin okur yazar olabilmesi için çalışmalara hızla başlanmıştır (Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyetinde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi Çalıştayı, 2008). Yine, 5 Ocak 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 2. Maddesi gereğince ilköğretim, ilköğretim çağında bulunan erkek ve kız çocuklarına mecburdur ve devlet eğitim kurumlarında ücretsizdir (Resmî Gazete, 1961).

Eğitim hakkı açısından en önemli anayasa ise eğitimin temel bir hak olarak kabul edildiği 1982 Anayasası'dır. 1982 Anayasası'nın eğitim hakkıyla ilgili maddeleri şu şekildedir:

- *“Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.”*
- *“Madde 42 – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.*

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. ...

Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez. ...” (Bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982, Resmî Gazete, S.:17863, s.:3).

Eğitim hakkına yer veren bir diğer kanunsa 3 Temmuz 2005'te kabul edilen, suça sürüklenmiş veya korunmaya ihtiyaç duyan çocukların haklarını korumaya yönelik çıkartılan Çocuk Koruma Kanunu'dur. Çocuk Koruma Kanunu'nda eğitim

konusuna, 4. Maddenin 1.fikrasının h bendinde, 5. Maddenin 1.fikrasının b bendinde ve 30.maddenin 1.fikrasının c bendinde değinilmiştir (Resmî Gazete, 2005).

Sonrasında bu bağlamda, çocukların haklarının güvence altına alınması ve üst düzey yararının gözetilmesine yönelik; çocuk mahkemeleri, çocuk adalet sistemi, çocuk polisi ve denetimli serbestlik birimi kurularak önemli hamleler yapılmıştır. Fakat bu hamlelere ek olarak, önceliği eğitim hakkına vererek daha büyük hamleler yapılması ayrıca bu konudaki kurumsallaşmanın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi lazımdır. Çünkü çocukların fail veya mağdur konumunda bulunmaması ve özgürlüklerinin kısıtlanmaması noktasında eğitim büyük önem arz etmektedir (Atatanır, 2023).

2.2. Okul Terki Kavramı

Cullen okul terkinin, kanuni açıdan belirlenen yaşa gelmeden eğitim ve öğretimden ayrılma, gereken belirli resmi özellikler sağlanmadan okulu bırakma olarak tanımlamıştır (Cullen, 2000). Lan ve Lanthier'e göre okulu bırakma anlık olarak karar verilmeyen benlik aşamalı bir süreçtir. Okul terkinin, öğrencilerin akademik olarak başarısızlık yaşadıkları, okula olan algılarının negatif bir boyut kazandığı, okulla bağ kuramadıklarını; sonrasında ise okulu terk ettikleri bir süreç olarak açıklamışlardır (Lan ve Lanthier, 2003). Kaufman ve Chapman'e göre okul terki, öğrencinin eğitim-öğretim hayatını yarıda bırakması ve iş hayatına mensup olması için gereken zorunlulukları karşılayamama olarak belirtilmektedir (Kaufman ve Chapman, 2004).

Okul terki, okulda öğrenim gören öğrencinin bir dizi farklı sebepten öğrenim gördüğü okulu bırakması ve mensup olduğu eğitim basamağını bitirememesi olarak açıklanmaktadır (Dekkers ve Claassen, 2001). Okulu terk eden öğrenciler, bulunduğu eğitim basamağını tamamlamadan, mezun olmadan yani diploma veya mezuniyet sertifikası almadan okuldan ayrılan öğrenciler olarak tarif edilmektedirler (Entwishle vd., 2004). Şimşek (2011) okulu bırakmayı, ara sıra devamsızlık yapmaktan ziyade çeşitli nedenlerle okuldan tamamen ayrılma olarak tanımlamaktadır.

Son 30 yılda okul terkini büyük ölçüde engelleyebilmek adına okul terki sorunu ve eğitim alanındaki başarısızlıkların dikkatle incelenmesi, etkili müdahale yöntemleri geliştirmek için gittikçe daha fazla önem kazanmaya başlamıştır (Bayhan ve Dalgıç, 2012). AB Komisyonu (2020, 2022) tarafından hazırlanan Türkiye Raporuna göre 2019’da %84,2 olan ortaöğretim kurumlarına net kaydolma oranı, 2020 yılında %85,01’e yükselmesine rağmen Avrupa İstatistik Ofisi’nin (EUROSTAT, 2020) 2020’de yayınladığı rapora göre Türkiye’de aynı yılda ortaöğretim kurumlarında terk oranı %26,7’dir. Ortaöğretim kurumlarına net kaydolma oranı artış göstermesine rağmen terk oranının bu denli fazla olması okul terkini azaltmaya yönelik önleme ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesinin gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

2.3. Okul Terki Kuramları

Okul terki ile alakalı çalışmalara bakıldığında problemin, birbiriyle iç içe geçmiş ve karmaşık bir ilişkide olan kişisel, yapısal ve çevresel etmenler olduğu gözlemlenmektedir. Okulu terk etme davranışının öğrencilerin bireysel sebepleri dışında, öğrencide bu isteğe sebep olabilecek başka nedenler de bulunmaktadır (Ünver, 2022).

2.3.1. Genel Uyumsuzluk Kuramı

Bu kurama göre, okula uyum sağlayamayan, sakıncalı davranışlarda bulunan öğrencilerin okulda devamsızlık yaptığı ve devamsızlığın daha sonrasında okul terkine evrildiği savunulmaktadır. Madde bağımlılığı, suç işleme eğilimi ve riskli davranışlarda bulunan öğrencilerin bu davranışlar akabinde akademik başarılarının düştüğü ve bu düşüşün de sonrasında okul terkine sebep olduğu ifade edilmektedir. Uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddelerin ve suça karımanın yanında; kız öğrencilerde lise öğrenimine devam ederken hamile kalmak ve erken yaşta cinsel aktivite de okulu terk etmenin nedenleri arasındadır (Battin- Pearson vd., 2000).

2.3.2. Uyumsuz Grup Üyeliği Teorisi

Akademik başarıya etki eden faktörlerden bir diğerinin de olumsuz davranışlarda bulunan, kötü alışkanlıklara sahip akranlarla arkadaşlık kurmak ve bu tarz grupların içinde bulunmak olduğu belirtilmektedir. Özellikle lise öğrenimi gören ergenlik dönemindeki gençlerin, arkadaşlık ilişkilerini bulundukları gelişme dönemi dolayısıyla fazlalıkla önemsedikleri göz önünde bulundurulduğunda, çevresinde bulunan akranlarının etkisine çok büyük ölçüde maruz kaldıkları ve arkadaşlarının davranışlarını benimsedikleri bilinmektedir. Bundan da yola çıkarak akran grubu içinde dışlanma, zorbalığa maruz kalma, kötü davranışlara sürüklenmenin akademik başarıyı olumsuz etkilediği ve beraberinde okul terkine yol açtığı ifade edilmektedir (Battin- Pearson vd., 2000).

2.3.3. Okul Sosyalleşme Kuramı

Bu kuram okul ortamının okul terki üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Okulun iklimi, öğretmen ve okul yöneticilerinin öğrencilere yaklaşımı, okulda şiddet unsurunun varlığı, öğrencilerin okul doyumu, rehberlik hizmeti, disiplin, okul binasının fiziksel özellikleri, okul yönetimi, ders materyalleri vb. birçok etken öğrencinin okulla ilişkisini etkilemektedir. Bu etkenler öğrencinin akademik başarısını olumsuz etkileyip okula karşı bir bağlılık geliştirmesini engelleyen etmenlerdir. Okul doyumu olmayan ve okula bağlılık gösteremeyen öğrencilerin ise diğer öğrencilere göre okulu bırakmalarının olasılığı daha yüksektir (Ünver, 2022). Nitekim yapılan araştırmaya göre okul doyumu öğrencilerin okula devamını sağlayan faktörler arasında yer almaktadır (Ainley vd., 1991).

2.3.4. Zayıf Aile Sosyalleşmesi Kuramı

Aile, çocukların ilk eğitimlerini aldığı ve ilk kez sosyal bağ kurmayı öğrendiği kurumdur. Bu sebeple ailenin, çocuğa evde ilk eğitimini ne derece iyi verdiğinin, okula başlamasından sonra çocuğun öğrenim hayatına nasıl yaklaştığının ve çocuğa nasıl rehberlik ettiğinin öğrencinin akademik başarısı üzerinde büyük etkisi

olduğu bilinen bir gerçektir. Bundan sebeple de ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim çok önemlidir. Çocuğun akademik başarısına etki eden diğer faktörler ise ebeveynlerin ayrı olup olmaması, eğitim durumları ve çocuktan bekledikleri akademik performanstır. Potansiyeli ne kadar olursa olsun bu faktörler çocuğun akademik başarısını olumsuz etkilediği takdirde, uzun vadede öğrencinin okulu terk etmesine sebep olmaktadır (Battin- Pearson vd., 2000).

2.3.5. Yapısal Özellikler Kuramı:

Bu kuram, demografik etmenlerin okul terki üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip bir aileye mensup olma, etnik köken, bir ülkede azınlıkta veya göçmen olma ve cinsiyet gibi demografik özelliklerin çocuğun akademik başarısını olumsuz etkilediği ve okul terkini yordayan özellikler olduğu ifade edilmektedir (Battin- Pearson vd., 2000).

2.4. Okul Terki Nedenleri

Okul terkine neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Okulu bırakmaya neden olan faktörler kişisel olabileceği gibi, okul, aile, arkadaş vb. faktörler de öğrencilerin okulu bırakmalarına neden olabilir.

2.4.1. Kişisel Nedenler

Öğrencilerde kendini değersiz hissetme, akademik problemler, topluma uyum sağlama sorunları, evi terk etme, bağımsız olma arzusu, otoriteye itaatsizlik yatkınlığı, motivasyon, kendine karşı güven ve inanç eksikliği, erken evlilik, engel durumunun bulunması, sağlık sorunları, ebeveynlerin sağ olup olmaması, kardeş sayısı ve kaçınıcı kardeş olduğu gibi faktörler okul terki riskini yükselten etmenlerdir. Çocuğun sigara, alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanıyor olması da devamsızlığa ve beraberinde de okul terkine sebep olan önemli unsurlardır. Cinsiyet

etkenine göre ise kızlara kıyasla erkekler daha yüksek oranla okulu terk etmektedirler (Küçükarslan, 2019)

Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt (2023), okul terkiyle alakalı okullarda bulunan psikolojik danışmanlarla yaptıkları görüşmelerde öğrencilerin özgüven sorunu yaşadıklarının ve bunun da okul terkini yordayan bir faktör olduğunun sonucuna ulaşmışlardır. Ders notları düşük olan ve sınıfı geçemeyeceğini düşünen öğrenciler okulu bırakmak istediklerini dile getirmişlerdir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Çalışmada, gelecekle ilgili bir hedefi olmayan öğrenciler, üniversiteye gitmek istemediklerini, okulda çok vakit harcadıklarını düşündüklerini, okulun beklentilerini karşılamadığını, okulda sıkıldıklarını söylemişler ve bu sebeple okulu bırakmak istediklerini belirtmişlerdir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023). Bu araştırmaya katılan okullarda psikolojik danışmanlık yapan katılımcılar, öğrencilerin dersler ve okul konusunda motivasyon eksikliği yaşadıklarını, eğitimleri veya yaşamları ile ilgili bir hedeflerinin olmadığını, okuldan beklentilerinin karşılanmadığı ve özgüven eksikliği gösterdikleri gibi sebepler dolayısıyla öğrencilerin okulu bırakmak istediklerini belirtmişlerdir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Şimşek (2011), yaptığı çalışmada düşük not ortalamasına sahip lise öğrencilerinin okulu bırakma eğiliminin %33 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre düşük not ortalamasına sahip her üç öğrenciden biri okulu bırakma eğilimindedir ki bu çok yüksek bir orandır (Şimşek, 2011).

Yine aynı çalışmada öğrencinin sağlık sorunlarının bulunmasının da okul terki konusunda bir risk faktörü olduğuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan bir psikolojik danışman, epilepsi hastası olan bir öğrencisinin okulda strese maruz kalması sebebiyle çok sık epilepsi krizi geçirdiği ve öğrencinin bu sebeple açık öğretime geçmek durumunda kaldığından bahsetmiştir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Lisede öğrenim gören öğrencilerin ergenlik döneminde olmaları dolayısıyla psikolojik olarak çalkantılı bir dönem geçirmektedirler. Bu çalkantılı dönemin bir getirisi olan depresyon, öğrencilerin okulu terk etmelerine sebep olan bir diğer faktördür (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Öğrencilerin akademik anlamda başarısız ve yetersiz olması okul terki konusunda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademik başarısı düşük öğrencilerin okula karşı ilgilerini kaybettikleri ve bunun sonucunda okulu bırakmak istedikleri görülmektedir. Akademik başarıyı etkileyen önemli bir unsur da öğrencilerin liseye başlamadan önce bulundukları okulda nasıl bir eğitim aldıkları ve akademik altyapılarıdır. Anadolu liseleri gibi akademik başarının yüksek olduğu okullarda akademik olarak yetersiz altyapıya sahip ve başarısız olan öğrenciler, bu sebeple baskıya maruz kalıp, okula karşı aidiyet sorunu yaşamakta ve okulu bırakıp açık liseye geçiş yapmaktadırlar (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Gubbels vd. (2019) yaptığı çalışmada, sınıf tekrar eden, düşük IQ'ya sahip olan veya öğrenme güçlüğü yaşayan, fiziksel veya psikolojik rahatsızlığı bulunan ve düşük düzeyde akademik başarı gösteren öğrencilerin okulu bırakma risklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.4.2. Akranlarla İlgili Nedenler

Arkadaş unsuru öğrenci davranış ve seçimlerini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Çocuğun içinde bulunduğu arkadaş grubu ve akranlarıyla ilişkisi okul terki riskine etki etmektedir. İstenmeyen huy ve alışkanlıkları olan, okulu bırakıp bir işte çalışmayı seçen, uyum sorunları yaşayan, düşük akademik başarıya sahip, akademik amaçları yetersiz ve eğitim çalışmalarına yeteri önemi vermeyen arkadaş ortamına sahip bir öğrencinin okulu terk riski diğer öğrencilere kıyasla daha yüksektir (Küçükarslan, 2019).

Okula başladıkları andan itibaren öğrencinin vaktini en çok geçirdiği toplumsal alan arkadaşları ve akranlarıdır. Özellikle ergenlik döneminde öğrencinin yaşamında toplumsal alan olarak en önemlisi olan arkadaş çevreleri, öğrencilerin eğitim yaşantıları üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Uygun olmayan ve olumsuz özelliklere sahip arkadaşlık ilişkileri kurmak, öğrencilerin akademik hayatında olumsuz sonuçlar doğurabilecek etkiler yaratabilir (Özbaş, 2010). Akran ilişkileri ile okul doyumu arasında da doğru orantı bulunmaktadır (Çam vd., 2023). Okul

doyumunun da okul terkini etkilediği bilindiğinden bu durumda bu iki faktörün birbirini etkilediği ve negatif yönde bir etkileme olduğunda okul terkine sebep olabileceği bilinmektedir. Aynı şekilde akran ilişkileri iyi olduğunda öğrencinin okul doyumunu artmakta bununla birlikte okula bağlılığı da iyi yönde gelişme göstermektedir.

Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt (2023), okul terkiyle alakalı yaptıkları çalışmada, okullarda bulunan psikolojik danışmanların okul terki sebeplerinden bir tanesinin de akran grupları olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmaya katılan psikolojik danışmanlardan biri, bir öğrencisinin arkadaşları ile birlikte okul saatlerinde okuldan kaçarak devamsızlık hakkını doldurduğunu ve bu sebeple de öğrencisinin açık öğretime geçmek durumunda kaldığını belirtmiştir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023). Katılımcılardan bir başkası ise öğrencileri okula bağlayanın da okuldan uzaklaştıranın da arkadaşlar olduğunu belirterek okul terkinde akran etkisinin ne kadar büyük bir belirleyici olabileceği konusuna dikkat çekmiştir. Arkadaş grubundan bir öğrencinin okulu bırakmasının grup içindeki diğer öğrencileri de etkileyebildiği ve bu öğrencilerin bu arkadaşlarını örnek alabilecek olmaları da bir diğer önemli husustur (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Öğrencilerin okul terki riskini önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biri de içinde bulunduğu toplumun gelişmişlik düzeyidir. Gelişmişlik düzeyi yüksek olan toplumlarda düşük olan toplumlara kıyasla okul terki oranı önemli ölçüde daha azdır. Okulu terk etme oranını arttıran toplumsal etkenlerden bazıları erken yaşta hane gelirine katkıda bulunmak için işe başlamak zorunda kalma, iş olanaklarının kırsal kesime göre fazla bulunduğu kente göç ve bu göç sonucunda şehir yaşantısına uyum sağlayamama, eğitimin toplumdaki yeri, kız çocuklarının eğitimlerinin önündeki engeller olarak sıralanabilir (Küçükarslan, 2019).

Etnik farklılıkların sebep olduğu bazı sorunlar de okulu bırakmaya sebep olabilmektedir. Ülkemiz gibi farklı etnik gruplara sahip ülkelerde etnik farklılıklar okulu terk etme sürecinde etkisi olduğu düşünülen değişkenlerdendir. Şimşek'in (2011) Güney Doğu Anadolu bölgesinde yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin okulu bırakma eğilimlerine etki eden etmenlerden birinin etnik farklılıklar olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmaya göre öğrencilerin okul dışındaki yaşantılarında

kullandıkları dil merkez alındığında Arap kökenli öğrencilerin en yüksek oranda okulu bırakma eğilimine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yakın bir oranla onu takip eden Kürt öğrencilerden sonra ise Türkçe konuşan öğrencilerin diğer dilleri konuşan öğrencilere oranla daha düşük olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre günlük yaşantılarında Türkçeden farklı bir dil konuşan lise öğrencilerinin daha yüksek oranda okulu bırakma eğilimi göstermesi, etnik farklılıkların okulu bırakmaya etkinin ne denli önemli olabileceğinin bir göstergesi olmuştur (Şimşek, 2011).

Dini bazı gerekçeleri de toplumsal nedenlerin içine almak mümkündür. Emiroğlu ve Gençtanırım'ın yaptığı bir çalışmada okul psikolojik danışmanının belirttiği üzere; bazı öğrencilerin karma eğitimden dolayı okula gelmek istemedikleri belirtilmiştir. Karşı cinsle aynı ortamda eğitim almak istemeyen öğrenci bu sebeple açık liseye geçiş yapmıştır (Emiroğlu ve Gençtanırım, 2023).

Okul terkinde bir diğer önemli husus olarak çevredeki iş olanaklarından bahsetmek mümkündür. Sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde eğitim gören çocuklar, okulu bırakıp sanayide bir işe girse veya bu alanda iş kursa kazanacağı parayla; okulu bitirip bir işe girse kazanacağı paranın aynı olduğunu düşündüğünden, okulu zaman kaybı olarak görmektedirler. Bunun yanında günümüzde gittikçe artan işsizlik oranlarının da okul terki oranlarını arttırdığı bilinmektedir. İşsizlik oranının çok olduğu ülkemizde de durum aynen bu şekildedir. Üniversite mezunlarının bile yüksek oranda işsiz oldukları gerçeğinin farkında olan öğrenciler daha liseden eğitim hayatlarını bitirme kararı almaktadırlar (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

2.4.3. Aile ile İlgili Nedenler

Akademik düzeyi yüksek olmayan aile fertleriyle büyüyen öğrenciler rol model alma, akademik destek ve motivasyon açısından elverişsiz durumdadırlar. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve eğitime verdiği önem, öğrencinin okul yaşantısını izlemesi, ailenin nasıl bir sosyokültürel yapıda olduğu, öğrenciden akademik beklentisi, çocuğun kardeş sayısı ve ailenin genişliği, çocuğun anne ve babasıyla ilişkisi ve iletişimi, şiddet unsuru, okul sürecinde ikamette değişim gibi faktörler öğrencinin okulu bırakmasına neden olabilen aile ile alakalı sebeplerdir.

Bir diğerk sebep de ailenin eğitim maliyetini karşılayabilme durumudur. Düşük gelirli ailelerde gerek eğitim maliyetlerini karşılayamama gerek de aile gelirine katkıda bulunma gibi sebepler okul terki riskini arttırmaktadır (Küçükarslan, 2019).

Kişilerin yaşamları boyunca hayatında bulunan kurum ailedir. Bu sebeple öğrencilerin eğitim hayatları boyunca da mühim bir yer edinmektedir. Yapılan araştırmalara göre öğrencinin aile ortamı hakkındaki memnuniyeti azaldıkça okul terki riskinin arttığını göstermektedir (Özbaş, 2011). Çocukların öğrenim hayatlarına devamlılık sağlama ve okulu tamamlama hususunda aile elzendir (Emiroğlu, Gençtanırım Kurt, 2023). Bu sebeple de ailesel faktörler çocukların okulu bırakmalarında risk faktörü oluşturabilmektedir. Ailesi tarafından eğitimine ilgi gösterilmeyen çocukların okulu terk etme eğilimleri oldukça yüksek iken, eğitim yaşantısına ilgi gösteren ailelere sahip çocukların okulu bırakma eğilimi oranları fark edilir bir şekilde düşüktür (Şimşek, 2011).

Anne ve babanın eğitim düzeyi de önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Şimşek'in (2011) yaptığı araştırmaya göre, okul diploması olmayan anneye sahip çocukların okulu bırakma oranı, okul diploması olan bir anneye sahip olan çocukların oranına kıyasla 2 kat daha fazladır (Şimşek, 2011). Pagani vd. (2008) göre ailenin eğitim durumu okul terkini etkileyen en önemli üç faktörden biridir. Yaptıkları araştırmada; annesi liseden daha düşük bir diplomaya sahip olan, tek ebeveyne sahip olan ve ilkokulda sınıf tekrarı yaşan çocuklar ortaöğretimi tamamlamayan çocukların çoğunluğunu oluşturmaktadır (Pagani vd., 2008).

Aile içinde anne babanın yaşadığı sorunlar direkt olarak öğrenciyi de etkilemektedir. Hane içindeki huzursuzluk, ebeveynlerin sürekli tartışma yaşamaları öğrenciye yansımaktadır. Anne babanın boşanması, ergenlik döneminde olan öğrencinin kendisini suçlamasına sebep olmakta ve dikkat çekmek için olumsuz davranışlar sergilemesine, hatta okulu terk etmesine bile neden olabilmektedir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Hanedeki çocuk sayısı yani öğrencinin sahip olduğu kardeş sayısı da okulu bırakma konusunda etkili olan faktörlerdendir. Bir veya iki kardeşi olan öğrencilerin

okulu bırakma eğilimi oldukça düşük iken kardeş sayısı arttıkça okulu bırakma eğilimi de aynı oranda artmaktadır (Şimşek, 2011). Ailedeki çocuk sayısının artmasıyla fazlalaşan yaşam giderlerinin ev ekonomisinde daha fazla kayba neden olduğu düşünüldüğünde bu sonuç sık sık meydana gelmektedir.

Ebeveynlerden birinin hayatını kaybetmesi de okulu bırakmayla sonuçlanabilmektedir. Pagani vd. (2008) yaptıkları çalışmada tek ebeveyne sahip olan çocukların, iki ebeveyne de sahip olan çocuklara göre okulu bırakma oranlarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt'un (2023) çalışmasına katılan bir psikolojik danışman, babasını kaybeden bir öğrencisinin bu durumu kabullenemediğini, olumsuz davranışlarda bulunan öğrencilerle arkadaşlık kurmaya başlayarak bu öğrencilerle okuldan kaçtığını ve bunun sonucunda devamsızlık hakkını doldurarak okulu bıraktığını belirtmiştir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Ailenin sosyoekonomik düzeyi çocuğun eğitim hayatının gidişatını etkileyen en önemli unsurlardan biridir. 2007 yılında ABD'de yayınlanan rapora göre, okulu bırakan öğrencilerden düşük sosyoekonomik düzeyde olanlar, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olanlara kıyasla 10 kat daha fazladır (High School Dropout and Completion Rates in the United States, 2007). Okul terkinin en önemli sosyoekonomik nedenleri arasında; okul çağındaki çocukların çalışma hayatına girmesi, hanenin yoksulluk düzeyi, ebeveynlerin hangi meslek grubuna mensup olduğu ve eğitim düzeyleri, çocuğun akademik yaşantısıyla ilgilenmesi ve buna verdiği önem, çocuğun ve ailenin bulunduğu çevrenin sosyoekonomik olarak gelişmişliği gibi nedenler sıralanabilir (Akbulut, 2021).

Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt çalışmalarında, ailenin ekonomik düzeyinin düşük olmasının, öğrencilerin ailelerini maddi olarak destekleme maksadıyla bazen tamamen zorunlu olarak okulu bırakmalarıyla sonuçlanabildiğini saptamışlardır. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrenciler okulu bırakıp ailelerine destek vermek durumunda kalmışlardır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Sosyoekonomik nedenlerin okul terkinde ne kadar önemli olduğunu ortaya koyan çalışmalardan biri Bradley ve Renzulli' nin araştırmasıdır. Bradley ve Renzulli yaptıkları çalışmada ırk/ cinsiyet gibi faktörlerin, sosyoekonomik düzey değişkeninin tesiri sıfırlandığında, okul terkine bekledikleri kadar çok bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Sözgelimi bu araştırma, okul terkinin en etkili nedeninin sosyoekonomik düzey olduğunu belirtmektedir (Bradley ve Renzulli, 2011).

Sosyoekonomik düzey, çocuğun yaşamını sürdürdüğü fiziksel çevre, çocuk ve ebeveynin mensup olduğu sosyoekonomik grup, anne ve babanın eğitim geçmişi ve ebeveynlik uygulamalarını nasıl uyguladığı, yaşadığı sosyal çevrenin sosyal hizmetlere erişimi de belirlemektedir. Bu sebeple de sosyoekonomik düzey faktörü, öğrencinin okulu bırakmasına sebep olan diğer değişkenlerle karmaşık bir yapıda iç içe geçmiş bir durumdadır (Akbulut, 2021).

Ailenin öğrenciyle olan iletişimi ve ilişkisi de okul terki konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencinin akademik durumunu takip etmeyen, öğrenciyle iyi ilişki içerisinde olmayan ebeveyn varlığı öğrenciyi birçok konuda etkilediği gibi akademik başarı ve motivasyon konusunda da etkilemektedir. Öğrencinin akademik başarısının ne durumda olduğundan habersiz ebeveynlere sahip çocuklar, ailelerinden gereken destek ve ilgiyi alamadıklarından okula karşı olan ilgilerini kaybetmekte ve akademik olarak bir hedef oluşturmamaktadırlar.

Gubbels vd. (2019) yaptıkları çalışmada yeterli düzeyde ebeveyn desteği göremeyen, ailesi eğitim hayatına yeterli katılımı sağlamayan, ailevi sorunları olan, düşük ekonomik gelirli aileye sahip olan ve eğitim düzeyi düşük ebeveynlere sahip olan çocukların okul terki risklerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

2.4.4. Öğretmenlerle İlgili Nedenler

Öğretmenler öğrencilerin okuldaki başarılarında, okulla sağlam ilişki kurabilmelerinde ve motive olabilmelerinde etkili bir figürdür. Öğretmenlerin öğrencilere karşı hareket ve tavırları, çocuklara rol model olabilmeleri, onlara değerli

hissettirmeleri, değer verdiklerini göstermeleri ve öğrencilere saygı çerçevesinde yaklaşımları açısından okulu bırakmayı önlemede önemli rol oynamaktadırlar. Öğrenciye haksız, umursamaz bir tutum sergileyen, küçültücü davranışlarda bulunan, anlaşılabilir kuralları olan, iletişimi sağlıklı olmayan öğretmenler öğrencilerin okulu bırakmalarında etkili olmaktadır. Özellikle sınıf rehber öğretmenleri ve diğer öğretmenlerin tutumları, öğrencinin duygu, düşünce ve tutumlarında etkili olmakta ve okul terk riskinin oluşmasını engellemekte önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Öğrenci öğrenme ilişkisinin olumsuz olması öğrencinin okulu terk etmesini tetikleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler, öğretmenlerinin kendilerini anlamadıklarını ve empati kuramadıklarını düşündüklerinde sadece öğretmene karşı değil aynı zamanda okula karşı da olumsuz düşüncelere kapılmaktadırlar. Öğrencilere karşı olumsuz tutum sergileyen bir okulda, öğrencileri okula bağlamak ve okulda tutmak zorlaşmaktadır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Diyu' ya (2001) göre öğretmenlik etkinlikleri zayıf ve başarısız bir öğretmen kadrosu, çocukların okulu sıkıcı bulmasında büyük rol oynar ve öğrencileri okul terkine sürükleyebilir. Bunun yanında öğrencilerine karşı sabırsız ve ilgisiz, sorumluluk bilincine sahip olmayan öğretmenler dolayısıyla öğrencilerin öğretmenlerle olan ilişkilerinin kötü olması da okul terkine neden olmaktadır (Diyu, 2001).

2.4.5. Okulla İlgili Nedenler

Öğrencilerin eğitim konusundaki ihtiyaçlarını onlara sunabilmek ve öğrencilerin yetenekli ve ilgili oldukları alanlara onları yönlendirip bu alanlarda başarılı olabilmeleri için onlara destek sağlamak okulların var olmasının en önemli nedenlerindendir. Günümüzde ise maalesef okullar bu işlevi yerine getiremedikleri

için öğrencilerin okuldan soğumasına ve uzun vadede okulu terk etmelerine sebep olmaktadır (Özbaş, 2010).

Okulların etkili olabilmesi için, öğrencilerin sadece okul hayatıyla değil okul dışındaki hayatıyla da ilgilenmelidir. Öğrencinin okul haricindeki hayatı okul yaşantısına birtakım engeller oluşturuyor ise okul yönetiminin bu konuda gerekli adımları atarak bu engelleri ortadan kaldırmak adına çalışmalar yapması gerekmektedir. Aynı şekilde okul yaşantısında da önemli olan saygı duyulma, kabul görme ve sevgi gibi ihtiyaçları da okul tarafından karşılanmalıdır (Özbaş, 2010).

Olumsuz okul iklimi, çocuğun okuldan hoşlanmaması ve okula karşı zayıf bağlılık göstermesi öğrencinin okulu bırakmasında etkili bir faktördür. Okulla güzel bir bağ kuramayan çocuklar devamsızlık yapma eğiliminde olmakta, sınıf içi faaliyetlere katılmamakta, derslere önem vermemekte, ödev ve sorumluluklarını gerçekleştirememekte kısacası öğrenci olmanın yanında getirdiği görevleri yerine getirememektedir. Okulun eğitim kadrosunda bulunan öğretmenlerin eğitim anlayışı, okul yöneticilerinin okulu yönetim anlayışı ve adaletli bir yaklaşım sergileyip sergilememeleri, okulun güvenlik sistemi, okulun maddi imkanları, sınıfların ve laboratuvarların elverişliliği, okulun konuşlandığı muhit, öğrencilerin sosyoekonomik nitelikleri, sınıf tekrarlama sıklığı, fiziksel ya da psikolojik şiddet unsurunun veya zorbalığın varlığı okul bırakma oranını etkileyen unsurlardır (Küçükarslan, 2019). Gubbels vd. (2019) yaptığı bir çalışmada olumsuz okul tutumuna sahip öğrencilerin okulu bırakma risklerinin yüksek olduğunu saptamıştır.

Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt'un (2023), araştırmasında çalışmaya katılan psikolojik danışmanlar okul yöneticilerinin, öğrencilerin okul terklerinde etkili bir unsur olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı öğrenci ve okulun idaresiyle yaşanan küçük bir problemin öğrencinin okulu bırakmasına sebep olduğunu söylemiştir. Aslında çözüme ulaştırılabilecek ve çok da büyük olmayan bu sorun karşısında idarenin gösterdiği sert tutum karşısında olay öğrencinin okulu bırakmasıyla sonuçlanmıştır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Okul türünün de okul terki konusunda etkili bir faktör olduğu Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt'un (2023) çalışmasında belirtilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan biri hem Meslek lisesinde hem de Anadolu lisesinde çalışma fırsatı bulmuş bir Psikolojik Danışmandır. Katılımcının söylediğine göre Meslek lisesinde okulu bırakma çok sık karşılaşılan bir problem olmasının yanında Anadolu lisesinde durumun böyle olmadığı belirtilmiştir (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023).

Okuldaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri, okul terkini önlemede ve önceden fark etmekte anahtar rol oynamaktadır. Okulda görev yapmakta olan psikolojik danışmanların, okul terki probleminin tüm süreçlerinde sergiledikleri performans ve yaptıkları çalışmalar kritik önem taşımaktadır (Emiroğlu ve Gençtanırım Kurt, 2023). Günümüzde eğitimin faydasının çocuklara tam anlamda sağlanabilmesi konusunda büyük önem taşıyan Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik sisteminin çağdaş olarak sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulan teknolojik donanımların ve kadroların okullara sağlanması açısından gerekli hazırlıkların ve çalışmaların yapılması oldukça elzemdir (Özyılmaz, 2021). 20.yüzyılda eğitimde kendine yer bulmaya başlayan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, öğrencilerin eğitim süreçleri içerisinde mutlu olmaları, başarılı olmaları, yaratıcılıklarını geliştirmeleri, kendilerini tanımaları, sorun çözme yeteneği kazanmaları ve sürece etkin katılımlarının sağlanmasına olanak sağlamak ayrıca ruhsal gereksinimlerini de karşılayabilmek amacıyla okullarda faaliyetlerine başlamıştır (Bakırcıoğlu, 2003). Bu bakımdan okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimliliği eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler için eğitimlerini etkileyecek okul terki vb. sorunların oluşumunu önceden tespit etmek ve bu sorunların oluşumunu önlemek konusunda rehberlik ve psikolojik hizmet büyük rol oynamaktadır.

Ülkemizde eğitim alanındaki en önemli sorunlardan biri de finansman sorunudur. Türkiye genelinde hala asgari ihtiyaçların bile karşılanamadığı okullar, öğretmen açıkları ve çok temel yapısal sorunları olan okul binaları bulunmaktadır. Ayrıca OECD ülkeleri kapsamında bakıldığında Türkiye, Meksika ve Kolombiya'dan sonra tüm eğitim kademelerinde öğrenci başına en düşük harcama yapan ülkedir.

OECD ülkelerinin ortalamasına bakıldığında bu harcama öğrenci başına 12 bin dolar iken Türkiye’de bu tutar 5.743 dolardır (OECD, 2022). Bu konuda gerek özel sektör gerek kamu gerek de gönüllü olarak çalışan kuruluşların destekleriyle bu sorun bir an önce ortadan kaldırılarak bu öğrencilere ve okullara gerekli destek sağlanarak öğrencilerin okulla bağlantıları güçlendirilmelidir (Özyılmaz, 2021).

2.5. Lise Terkini Azaltmaya Yönelik Stratejiler

Okul terki, bugün dünyada pek çok devletin eğitim konusundaki en önemli ve çözüme ulaştırılması gerekli olan sorunlarından biridir. Okul çağındaki herhangi bir öğrencinin, okulu bırakma kararına varması veya belli sebeplerle okulu bırakmak zorunda kalması eğitim açısından gözlenmek istenmeyen bir durumdur. Bu sebeple de çoğu devletin bu oranı düşürmek amacıyla harekete geçtikleri gözlenmektedir (MEB, 2013).

2.5.1. AB 2011 Tavsiye Kararı

Avrupa Birliği (2011) tarafından okul terkini azaltmak için 2011 yılında bir Tavsiye Kararı oluşturulmuştur. Okul terk oranlarının düşürülmesi amacıyla Önleme, Müdahale ve Telafi olmak üzere üç bölümden oluşan tedbirler aşağıda açıklanmıştır.

2.5.1.1. Önleme Tedbirleri

Önleme tedbirleri kapsamında, öğrencilerin risk grubuna girmeden önce okul terki riskinin oluşmasını önleyecek tedbirler sunulmaktadır. Bu tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle roman ve göçmen çocukları olmak üzere dezavantaj bulunduran çevreden gelen kişilere kaliteli erken çocukluk eğitimi sunulması,
- Zorunlu eğitim yaşının üzerinde olanlar için yeni eğitim fırsatlarının geliştirilerek eğitim seçeneklerinin arttırılması,
- Eğitimdeki geçişlerin kolaylaştırılması ve esnetilmesi,

- Dezavantaj bulunduran yerlerdeki eğitim kurumlarının sosyal yapısının geliştirilmesi başta olmak üzere aktif olarak ayrımcılık karşıtı politikaların yürütülmesi,
- Okullarda çok dilli öğrenme ve öğretmeye destek olan, dil çeşitliliğini özendiren ve kültürlerarası öğretici program geliştirici politikaların oluşturulması,
- Forumlar ve ortaklıklar vasıtasıyla ailelerin çocukların eğitimlerine ve okul yaşamına daha aktif katılımının sağlanmasına yönelik önlemler
- Mesleki ve teknik eğitimin genel eğitime, ortaöğretime ve yükseköğretime entegre edilmesi ve daha kaliteli mesleki ve teknik eğitime erişimin kolaylaştırılması ve
- İş piyasası ile eğitim ve öğretim sistemleri arasındaki bağların sağlamlaştırılması (AB, 2011).

2.5.1.2. Müdahale Tedbirleri

Müdahale tedbirleri kapsamında, okul terki risk grubunda bulunan öğrencilerin önceden tespit edilmesi ve bu öğrencilerin risk grubundan çıkarılması hususunda yapılması gerekenler listelenmiştir. Bu tedbirler okul veya eğitim kurumları kapsamında ve öğrencileri merkez alan tedbirler kapsamında iki başlık altında toplanmıştır.

A. Okul veya Eğitim Kurumları Kapsamında Müdahale Önlemleri

- Okulların veya eğitim kurumlarının öğrenme toplulukları haline getirilmesi,
- Risk altında bulunan öğrencileri tespit edebilmeye yarayan erken uyarı sistemlerinin oluşturulması,
- Okullar ve diğer paydaşları arasında ağ oluşturulması,
- Risk grubundaki öğrenciler ile çalışmalarında, öğretmenlere destek olunması buna ilave olarak onların bu konuda güçlendirilmesi ve
- Ders dışı faaliyetlerin oluşturulması (AB, 2011).

B. Öğrencileri Merkez Alan Müdahale Önlemleri

- Öğrencilerin belirli akademik, kişisel veya sosyal zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak amacıyla hedef odaklı mentorluk hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Öğretim programlarının öğrencilerin gereksinimlerine hitaben geliştirilmesi ve bireyselleştirilmiş öğrenme yaklaşımlarının kuvvetlendirilmesi,
- Öğrencilerin meslek seçimlerini desteklemek, eğitim içinde yaşadıkları zorlukları aşmalarını sağlamak veya eğitimden istihdama geçiş süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla rehberlik ve danışmanlık sistemlerinin kuvvetlendirilmesi ve
- Ekonomik zorluklar yaşayan gençlerin mali yardıma erişiminin kolaylaştırılması (AB, 2011).

2.5.1.3. Telafi Tedbirleri

Telafi tedbirleri kapsamında örgün eğitimden erken ayrılan bireyler için birtakım telafi edici öneriler sunulmuştur.

- Öğretimden erken ayrılan bireylerin geçmiş öğrenmelerini tekrardan düzenleyen, uygun yaşam kalitesine ulaşmalarına destek olan ve kişisel gereksinimlerine uygun ikinci şans eğitim programlarının oluşturulması,
- Öğretimden erken ayrılanları genel eğitime tekrar kazandırabilmek amacı taşıyan yeni öğrenme seçeneklerinin oluşturulması,
- Örgün ve yaygın eğitim dışındaki öğrenmeler de dahil, önceki öğrenmelerin kabul edilmesi ve muafiyet oluşturmasını sağlayabilecek yeni sistemlerin geliştirilmesi ve

- Zor durumda olan gençler için eğitim, psikoloji, sosyal ve mali alanlarda yardım veren kişiye özel destek paketlerinin oluşturulması (AB, 2011).

2.5.2. Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu

Ülkemizde de 2013 yılında MEB'in yayınladığı Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu'nda ortaöğretimde okul terkinin ve sınıf tekrarını engellemek amacıyla; Bakanlık, İl-İlçe ve Okul Düzeyinde olmak üzere üç başlıkta politika önerileri belirlenmiştir (MEB, 2013).

2.5.2.1. Bakanlık Düzeyinde Politika Önerileri

- a) Ortaöğretimde okulu terk eden, sınıf tekrarı yapan ve örgün eğitimin içerisinde bulunmayan çocuklarla alakalı ülke genelinde iş birliği, iletişim ve farkındalık geliştirmek için bu doğrultuda ilk olarak ilgili bakanlıklarda bulunan çalışanlara yönelik eğitim imkanları geliştirmek, sonrasında okul yöneticileri, öğretmenler ve denetim elemanlarına yönelik iletişim ve mesleki danışma sistemi sunmak, son olarak da aile ve öğrencilerin sıkıntılarına yönelik internet portalı veya çağrı merkezi geliştirmek gerekmektedir.
- b) Okul terki sorunuyla ilgili yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, gençlik ve spor müdürlükleri, il-ilçe milli eğitim, üniversiteler, aile ve sosyal politikalar ve kültür ve turizm; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı beyninde iş birliği ve iletişim sistemleri geliştirmek önem taşımaktadır.

Ayrıca toplum merkezleri, sivil toplum örgütleri ve gönüllü derneklerinin, okul terkinin azaltılmasına destek olabilmesi için önleme ve rehabilitasyon tasarıları oluşturmaları konusunda teşvik edilmeleri önemlidir.

- c) Eğitim fakültelerinde topluma hizmet uygulamaları dersi boyutunda bu sorunla ilgili yeni tasarılar oluşturulmasını, öğretmen adaylarına eğitimleri boyunca YÖK ile çalışılarak sorunla ilgili gerekli davranış, tutum ve yetkinliklerin verilmesini ve üniversitelerde bu sorunla ilgili çalışmalar yapmakta olan öğretim elemanlarıyla iş birliğini sağlamak büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanında eğitim-öğretim dışında kalan çocuklar, okul terki ve sınıf tekrarı sorunuyla alakalı olarak bakanlıklar bünyesinde bir protokol imzalanması, ortak bir hareket planı hazırlanıp bunun faaliyete geçirilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması, sonrasında ise illerde ve taşra teşkilatında bulunan yöneticilere bu konuda direktif verilmesi gerekmektedir.

Ayrıca hali hazırda bulunan iyi örneklerin internet aracılığıyla oluşturulan bir portal üzerinden paylaşılması ve bu sayının artırılması için ödüllü yarışmalar düzenlenmesi öğrencilerin motivasyonunu artırarak okulu bırakmayı düşünen öğrencilerin azalması konusunda fayda sağlayacaktır.

- d) Öğrencilerin düşüncesine göre “zor” olan derslerin haftalık ders programında aynı günlere gelmeyecek şekilde planlanması, öğrencileri sadece akademik olarak sınıflandıran bir sistem yerine öğrenmeyi ön plana çıkaran, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ve bireysel ilerlemeyi dikkate alan bir sistem oluşturulması, çocukların kendilerini kolayca ifade edebilecekleri ölçme araçlarının kullanılması ve bunların yanında öğrencilerin sınıfı tekrar ettiği sistem yerine sadece başarısız oldukları dersleri tekrar alındıkları bir sistemin oluşturulması yapılması gerekli olan yeniliklerdir.

Öğretim programlarını içerik ve süre olarak azaltılması, sadeleştirilmesi, görsel-işitsel araçlarla desteklenerek daha ilgi uyandırıcı

hâle getirilmesi, esnek hâle getirilerek öğrenme ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirilebilir bir niteliğe dönüştürülmesi ve okul terk riski ve sınıf tekrarı riski taşıyan öğrenciler için seçenekli ve geçişli bir hale getirilmesi ayrıca daha kolay ve uygun bir şekilde ara sınıf ve kademeler arası geçiş sağlayabilmek için uyum planları tasarlamak ve hayata geçirmek önem taşımaktadır.

Bunun yanında 9. Sınıf programları öncelikli olarak Talim Terbiye Kurulu ve Başkanlığı aracılığıyla bu sorunla karşılaşan çocukların ders geçme usullerinin ve öğretim programlarının incelenmesi gerekmektedir.

- e) Sınıf tekrarı, okul terki ve örgün eğitim dışında kalma sorunlarını dikkate alarak, okul yöneticisi, öğretmen, denetim elemanı ve rehber öğretmenlerin mesleki uygunluklarını ve tavzif kriterlerini gözden geçirmek, bu kişilere yönelik olarak mesleki uygunluk ve araştırma sonuçları yönünde mesleki gelişim planları oluşturmak ve gerçekleştirmek. Genelde bütün öğrencilere özelde sınıf tekrarı bulunan öğrencilere rehberlik hizmetlerinin etkin olarak sunulması gerekmektedir. Ayrıca risk taşıyan çocukların tespit edilmesi, takibi ve lazım olan tedbirlerin alınması hususunda sınıf rehber öğretmenliğinin rollerini ve iş-vazife tanımlamasını tekrardan oluşturarak fonksiyonel duruma getirilmesi önem taşımaktadır.
- f) Okul, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, aile ve sosyal politikalar, kültür ve turizm, gençlik ve spor müdürlükleri kapsamında iletişim ve iş birliği sistemleri oluşturmak mühimdir.

Okul-Aile Birliği Yönetmeliği'ni, ailenin okula nitelikli ve aktif olarak katılımına destek olacak, aileden okula da bilgi paylaşımı sağlamak ve tek taraflı iletişimi ortadan kaldırmak maksadıyla yasal mevzuat ve örgütsel süreçler yönünden tekrardan hazırlamak ve aile ziyaretlerini de bu açıdan sistemli bir şekle getirmek üzere düzenlemek gerekmektedir.

Okullarda aile ile iletişim ve iş birliği yapılabilmesine imkân kılacak sadece bu iş için ayrılmış fiziksel alanların düzenlenmesi için çalışmalarda bulunulması önem taşımaktadır.

Öğrencilerin akademik performanslarını takip ve telafi eğitimleri sunma ayrıca aileye okul rehberlik servisleri kapsamında rehberlik, danışmanlık

ve eğitim hizmetleri sunma doğrultusunda yasal ve örgütsel ayarlamaların yapılması gerekmektedir.

Disiplin kurullarının fonksiyonlarını tekrardan ayarlayarak cezalandırma sisteminden daha etkili olacak ödüllendirme sisteminin kullanılması ayrıca disiplin yönetmeliğinin güncel gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda güncellemek, öğrencileri teşvik ve motive etmek konusunda çok yardımcı olacaktır.

- g) Öğrencilere sanal ortamda akademik başarının düşük olduğu dersler doğrultusunda yardımcı olacak alıştırmalar, soru çözümleri ve ders anlatım videoları bulunan internet portalı oluşturulması; bulunan materyalleri de akademik performans olarak kapasitesi az olan çocuklara göre yenilemek akademik performansının düşüklüğü sebebiyle okulu terk eden çocukların azaltılmasında fayda sağlayacaktır.

Ergenlik döneminde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin okul dışı faaliyetlerle, sosyal davranış ve tutumların iyileştirilmesi çalışmaları yapılmalıdır.

Tüm öğrencilere verimli ders çalışma teknikleri hususunda beceri ve farkındalık eğitimi sunulması, riskli durumda olan öğrencilere ise notu düşük olan ders ve konulara yönelik telafi ve etüt dersleri sunmak etkili olacaktır (MEB, 2013).

2.5.2.2. İl-İlçe Düzeyinde Politika Önerileri

- a) Genelde il-ilçede bulunan bütün öğrenciler özelde ise risk grubunda bulunan öğrenciler doğrultusunda yerel yönetimler, okul, kültür ve turizm, sivil toplum kuruluşları, gençlik ve spor müdürlükleri, aile ve sosyal politikalar arasındaki; riski taşıyan öğrencilerin belirlenmesi, öğrencilerin okula devam oranı ile akademik performanslarının iyileştirilmesi ve önleyici rehberlik servislerinin sağlanması için ise okullar ile Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) arasındaki iş birliğini oluşturulması; risk

taşıyan öğrencilerin akademik performanslarının gözlenmesi ve bu öğrencilere telafi eğitimlerinin sağlanması önem arz etmektedir.

- b) Ergenlik döneminde ve ergenlik öncesi dönemde bulunan çocuklar bazında sosyal davranışların geliştirilmesi ve kişisel gelişim için aile ve sosyal politikalar, gençlik ve spor, kültür ve turizm, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği oluşturmak; ailenin öğrencinin eğitim sürecine katılımını artırmak için ise okulların gereksinimlerini yerine getirmek ve diğer kurumlarla iş birliği oluşturmak ve koordinasyonu gerçekleştirmek gerekmektedir.

Eğitim ve öğretim takvimini bölgenin gereksinimlerine ithafen yeniden oluşturulması bunun yanında öğretmenlere farklı toplumsal bölgelerden gelen ve farklı öğrenme yetilerine sahip çocukların daha verimli öğrenebilmelerine olanak sağlayabilmeleri için seminerler ve kurslar planlanması gerekmektedir (MEB, 2013).

2.5.2.3. Okul Düzeyinde Politika Önerileri

- a) Daha önceki başlıklarda da bahsedildiği üzere okullarda akademik yetileri farklı düzeyde olan çocukların kolaylıkla izleyebilecekleri farklı zorluk seviyelerinde seçmeli dersler oluşturmak; akademik performansları düşük olan çocuklar için ise “zor” olduğu düşünülen derslerin haftalık ders programında farklı günlerde olacak şekilde dengeli dağıtılmasını sağlamak, ayrıca müdür yardımcısı ve rehber öğretmen ve koordinasyonunda bütün çocukların akademik performanslarını gözlemlemek ve telafi eğitimleri vermek öğrencilerin akademik performanslarında iyileşme sağlayacak atılması gerekli olan adımlardır.

Akademik performansı yüksek olan öğrencilerin düşük olan öğrencilere yardım etmesi için “Akran öğreticiliği” sistemi oluşturulup uygulanması hem düşük performans düzeyleri olan öğrencilerin performansın yükseltecek hem de yüksek performans sergileyen öğrencilerin bilgilerini pekiştirmesine olanak sağlayacaktır. Buna ek olarak “Öğrenme

Merkezleri” kurulup gönüllülerden, düşük akademik performans gösteren öğrencilere destek olmaları sağlanabilir.

Bunlar dışında öğrenci okula başlamadan alınabilecek önlemlerden birisi ise öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri hakkında okula bilgi verecek hazırlık programları oluşturmak ve hayata geçirmek olacaktır.

- b) Okul ikliminde eğitime, okula, öğretmene, etkinliklere ve öğrenmeye yönelik pozitif bir algı oluşturmak ve öğrencilerin pozitif bir benlik algısı geliştirmeleri ayrıca kimlik gelişimlerinde çocuğa bir birey olarak saygı duymayı okul kültürünün bir parçası hâline getirmek amacıyla; öğrencilerin keyif aldığı okul dışı etkinlikleri okul ortamında gerçekleştirebilmek, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri bütün öğrencilerin katılabileceği şekilde tekrardan düzenlemek, okula yeni başlayan öğrencilere dönük olarak okula uyum programları oluşturmak ve bu doğrultuda okulu ilk olarak çocuklar sonra bütün paydaşlar için ortak bir yaşam alanına dönüştürmek ve herkesin kendisini güvende hissettiği bir okul ortamı oluşturmak önem arz etmektedir.
- c) Ailenin okula katılımını güçlendirecek, etkili iletişim ve iş birliği sağlayacak etkinlikler planlamak, aile ziyaretleri gerçekleştirmek, danışmanlık ve eğitim hizmetleri sunmak ve fiziksel alanlar oluşturmak önemlidir. Buna ek olarak okul-aile iletişiminin çift taraflı hale getirilebilmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir (MEB, 2013).

2.5.3. Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Artırılması Projesi (ODAP)

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim kurumlarına devamlılığı güçlendirmek adına öğrencilere ve ailelere burs, yatılılık, okul pansiyonu ve sosyal destek gibi birtakım destekler sağlamaktadır. Fakat 2021 yılında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şurası’nda okuldan ayrılma sorununun oldukça önemli bir boyutta olduğuna işaret edilmiş, bu

durum raporlanmış ve buna sebep olan nedenlerin engellenmesine yönelik lüzumlu tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

Bu sebeple 2021 yılı haziran ayında her bireyin eğitime ve okula erişimi kolaylaştırılmasından yola çıkarak okul terkini önlemek ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin eğitimlerini geliştirmek ve becerilerini arttırmak amacıyla Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Arttırılması Teknik Destek Projesi (ODAP) 14 ilde pilot proje olarak uygulanmaya başlanmıştır. Projenin özel hedefi, öğrencileri okul terkine iten sebepleri ortadan kaldırmak suretiyle önleme, müdahale ve telafi önlemleri geliştirmeyi amaçlayan bütünleşmiş bir model oluşturma ve bu modeli uygulayarak ortaöğretim öğrencilerinin okula devamlarının sağlanması ve ortaöğretimdeki okullaşma düzeyinin çoğaltılması yönündeki gayretlere destek olmaktır. ODAP'ın hazırladığı bütünleşmiş modelinin hedefi belli bir önleme süreci oluşturmaktır. Okul terkine sebep olan birçok nedenden ötürü alınacak tedbirler de farklılık gösterecektir.

Önleme kısmıyla alakalı olarak projenin hedefi, birtakım risk unsurlarını Erken Uyarı Sistemi (EUS) aracılığıyla izlemektir. Bu risk unsurları öğrencilerin okula devamlılık durumu, notları ve davranışları olarak üç ana alanda öğrencileri izlemeye yardımcı olmaktadır. Bunun yanında ODAP Okul Ekiplerinin, risk göstergelerini saptamalarıyla bu konuyla alakalı alınacak tedbirleri de saptamalarına olanak tanımaktadır.

Erken Uyarı Sistemi, öğrencilerin verilerini biriktiren ve bu verileri analiz etme konusunda ODAP Okul Ekiplerinin işlerine yardımcı olan bir yazılımdır. Bu yazılım oluşturduğu raporlarla ODAP Okul Ekipleri tarafından öğrencilere en verimli desteğin sunulması, verilerin analizi ve karar alma sürecine yardımcı olma konusunda projeye destek olmaktadır.

Bununla birlikte önleme tedbirleri arasında, ortaokul öğrencilerine bireysel olarak yardım sağlanması, okul ikliminin olumlu anlamda değiştirilmesi ve risk grubundaki öğrencilerin yakından incelenmesi bulunmaktadır.

Tanı ve önleme için özel ölçme araçları geliştirilmiştir. İlki üç alanı kapsayan hazır bulunuşluk testleridir. Bu üç alan Okuduğunu Anlama, Matematik ve Fen

Bilimlerinden oluşmaktadır. İkincisi Okul Başarı Anketi (OBA)'dır. OBA, duyuşsal olarak öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ölçer. Üçüncüsü ise Öğrenci Sosyal Çevre Bilgi Formu ve Sosyal Medya Tutum Ölçeğidir. Bu ölçme araçlarından alınacak sonuçlara göre, hangi öğrencilere ne gibi etkinlikler uygulanacağı konusunda anahtar bilgiler elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu süreçte velilerin önemli bir rol oynadığı bilindiği için, okulu bırakmanın nelere sonuç açabileceği konusunda farkındalık yaratmak amacıyla bilgilendirme toplantıları yapılması da hedeflenmiştir.

Müdahale etkinliklerinin hedefi risk grubunda bulunan öğrencilerle çalışmaktır. Bu tedbirler; EUS yazılımı ve bu yazılımdan elde edilen çıktıların yardımıyla öğrencilerin ne kadar ilerleme katettiğinin saptanması, Okuduğunu Anlama- Fizik- Kimya- Biyoloji ve Matematik olmak üzere beş dersten Telafi Dersleri, ODAP okul ekibi üyelerinin öğrenci ailelerini ziyaretleri, Mentorluk Hizmetleri ve Yaratıcı Eğitsel Faaliyetler olmak üzere beş tedbirden oluşmaktadır.

Telafi tedbirleri ise lisede okulu terk eden öğrencilerin saptanıp bu öğrenci ve ailelerine bilgilendirici içerikte seminerler düzenlenmesini ve Matematik, Fen Bilimleri ve Okuduğunu anlama olmak üzere üç temel alanda verilecek telafi derslerini kapsamaktadır.

ODAP kapsamında, tespit edilen risk etmenlerinin önlenmesi, müdahale edilmesi ve telafi edilmesi amacıyla; hazır bulunuşluk ölçme araçlarının hazırlanması, Telafi derslerinin uygulanması, yaratıcı eğitsel faaliyetlerin okullarda düzenlenmesi, mentorluk hizmetlerinin sunulması, erken uyarı sisteminin hazırlanması ve kullanımı, okul eylem planlarının hazırlanması, Örgün Lise Eğitiminden Ayrılmış Çocukların Belirlenmesi ve Bilgilendirme Seminerlerinin Düzenlenmesi, Ev Ziyaretlerinin Yapılması, Velilere Yönelik Bilgilendirme Toplantılarının Yapılması, Bölgesel Farkındalık Arttırma Günlerinin Gerçekleştirilmesi, Üniversite, Kurum ve İşletme Ziyaretlerinin Yapılması, İl Okul Ziyaret Ekiplerinin (İÖZE) Pilot Okul Ziyaretlerinin Gerçekleştirilmesi ve Ara Koordinasyon Toplantıları olmak üzere 13 faaliyet hazırlanmıştır (ODAP, 2021).

2.6. Lise Terkinin Sonuçları

Lise terkinin, gençlerin sosyal hayatına ve ruhsal sağlığına olumsuz etkileri bulunmaktadır. Liseyi bırakan bireyler şanslılarsa yüksek nitelik gerektirmeyen az maaş aldıkları işlerde çalışmakta, eğer şanslı değillerse işsizlikle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucunda da yaşam kaliteleri toplumun diğer kesimlerine göre daha düşük olmaktadır (MEB, 2013). OECD ülkelerinde 25-64 yaş aralığındaki bireylerin gelirleri incelendiğinde eğitim düzeyi ve gelir durumlarının doğru orantılı olduğunu görmekteyiz. Buna benzer şekilde Türkiye'deki yükseköğretim mezunlarının kazançları ortaöğretim mezunlarınınkinden %60 oranında daha yüksektir fakat 25-34 yaş aralığındaki yetişkinlerin eğitim düzeylerine bakıldığında ortaöğretim mezunu olmayanların oranı OECD ülkelerine kıyasla %14 daha fazladır. Bir işe girebilmek için gereken temel becerilerin ortaöğretim kademesinde kazanıldığı düşünülürse mevcut durumun sebebi açıklanabilir (OECD, 2022).

Tablo 1. 25-34 Yaş Aralığındaki Bireylerin Eğitim Düzeylerinin Yıllar İçindeki Değişimi (%) (2011-2021)

		Türkiye		OECD Ortalaması	
		2011	2021	2011	2021
Ortaöğretim mezunu dahi olmayan	Toplam	57	36	19	14
	Kadın	62	37	17	12
	Erkek	52	35	21	16
Ortaöğretim veya ortaöğretim sonrası- yükseköğretim öncesi okullardan mezun olan	Toplam	25	24	44	39
	Kadın	21	21	40	35
	Erkek	28	27	47	44
Yükseköğretim mezunu	Toplam	19	40	38	47
	Kadın	18	42	43	53
	Erkek	20	38	33	41

Kaynak: OECD, 2022.

Tamer (2014), lise terki ile ilgili yaptığı çalışmada okulu terk eden bireylerle görüşülmüştür. Bu görüşmeler sonrasında liseyi bırakan bireylerin okulu terk sonrasında yaşadıkları stres sonucunda zararlı maddeler kullanmaya başladıkları,

yaşamları hakkında umutsuzluğa düşmeleriyle içine kapandıkları ve birlikte depresyona girdikleri, aile içinde huzursuzlukların baş gösterdiği, yarısının işsizlik sebebiyle ekonomik bağımsızlıklarını kazanamayıp bu konuda aileye bağımlı kaldığı, özgüvenlerini kaybettiği ve toplumda kendilerini dışlanmış hissettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Tamer, 2014).

Bu durumlarla birlikte suça karışma oranlarında yükseklik, madde bağımlılığına sürüklenme, sosyal açıdan uyumsuzluk yaşama, psikolojik sorunlar ve intihar etme düşüncesi sıklıkla gözlenmektedir (MEB, 2013).

Tablo 2. Ortaöğretimden Mezun Olma Oranı (Örgün Eğitim)

	2018-2019 Toplam Öğrenci Sayısı	2021-2022 Mezun Öğrenci Sayısı	Genel Fark	Mezun Olan Öğrenci Yüzdesi
Genel Ortaöğretim	3 250 334	1 075 623	2 174 711	%33,09
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	2 399 260	430 261	1 968 899	%17,93

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/'23

Tablo 2’de verilen veriler, öğrenci mezun olması gereken dönemde mezun olmadıysa diğer sebepler göz önünde bulundurulmaksızın okulu terk etmiş sayarak yorumlanmıştır. Tabloya bakıldığında Genel Ortaöğretimde 2018-2019 yıllarında okula başlayan ve 2021-2022 yılında mezun olması gereken öğrencilerin sadece %33,09’ unun mezun olduğunu görmekteyiz. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde ise bu oran %17,93 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüzdelere de anlaşılabileceği üzere ortaöğretim eğitimini yarıda bırakıp örgün eğitim dışına çıkan bireylerin sayısı oldukça fazladır.

Okul terki sorununun ülke ekonomisine hasar verdiği, eğitimin niteliğini azalttığı, vergileri çoğalttığı ve sosyal yardım giderlerinin arttırdığı göz önünde bulundurulursa; toplumsal bir sorun olduğuna, uzun süreli mali ve toplumsal etkileri

olduğuna ulaşılabilir. Eğitimini yarıda kesen ve okulu bırakan bireyler eğitime harcanan paranın israf edilmesine yani milli kaynakların boşuna tüketilmesine sebep olmaktadır (MEB, 2013).



BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür (Gurbetoğlu,2018). Bu araştırmada lise terki riskinin birçok değişkene göre nasıl farklılık gösterdiği araştırılmak istendiği için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki değişken veya daha fazla değişken arasında beraber değişim olup olmadığını açıklayan ve bu değişimin derecesini saptamaya yarayan bir tarama modelidir (Karasar, 2011).

3.2. Evren-Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, çalışmanın incelemek istediği yaş grubunu karşılayan 2023-2024 eğitim-öğretim yıllarında Edirne il merkezindeki 19 lisede okumakta olan 9.sınıf, 10.sınıf, 11.sınıf ve 12.sınıf olmak üzere toplamda 6656 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda veriler, bahsi geçen evren içinden liselerin tabaka olarak belirlenmesi suretiyle Olasılıklı Örneklem Yöntemlerinden Orantılı Tabakalı Örneklem ile lise türlerine göre belirlenmesiyle lise öğrencilerinden oluşmuştur. Olasılıklı örneklemede birimler önceden bilinen bir olasılıkla belirlenir. Her birimin seçilme şansı eşit olmalıdır bu sebeple objektif olmak önemlidir (Şahin, 2014). Tabakalı Örneklemede tabaka adı verilen alt kümeler seçilir. Sınırları belirlenmiş bir evrende alt kümeler olduğunda tabakalı örnekleme kullanılır, evren homojen olarak kabul edilmez ve alt tabakalardan başlanarak evren üzerinde çalışma

yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bazı değişkenlerin öne çıktığı araştırmalarda tabakalı örnekleme yöntemini kullanmak fayda sağlamaktadır (Altunışık vd., 2019). Bu örnekleme yöntemini kullanarak, okul türlerine göre öğrenci sayılarının dağılımları dikkate alınmış ve evrende var olan özelliklerin örnekleme de aynı oranda temsil edilebilmeleri amaçlanmıştır.

Edirne ili Merkez ilçesindeki öğrencilerin %7,91'i İmam Hatip Liselerinde, %40,67'si Anadolu Liselerinde, %5,82'si Fen Lisesinde, %2,47'si Güzel Sanatlar Lisesinde, %0,69'u Müzik ve Sahne Sanatları Lisesinde, %5,22'si Sosyal Bilimler Lisesinde ve %3,36'sı Spor Lisesinde öğrenim görmektedir. 6656 büyüklüğündeki evrenden %95 güven düzeyinde ve %2 güven aralığında gerekli olan örneklem sayısı online olarak örneklem büyüklüğü hesaplamasıyla (Sample Size Calculator, 2014) en az 1678 olarak belirlenmiştir. Lise türü oranları dikkate alınarak İmam Hatip Liselerinde 240, Anadolu Liselerinde 1100, Fen lisesinde 160, Güzel Sanatlar Lisesinde 80, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 960 Müzik ve Sahne Sanatları Lisesinde 100, Sosyal Bilimler Lisesinde 140 ve Spor Lisesinde 100 olmak üzere toplam 2880 öğrenciye ölçek dağıtılmış, 1676 öğrenci ölçekleri doldurmuş böylece hedeflenen örneklem sayısına ulaşılmıştır. Örneklem grubuna ilişkin özellikler Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellik		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kız	841	50.1
	Erkek	835	49.8
Sınıf	9.sınıf	336	20
	10.sınıf	485	28.9
	11.sınıf	420	25
	12.sınıf	435	25.9
Kardeş Sayısı	Yok	258	15.4
	1 Kardeş	660	39.3
	2 Kardeş	401	23.9
	3 Kardeş veya daha fazlası	357	21.3
Okuyan Kardeş Sayısı	Yok	505	30.1
	1 Kardeş	659	39.3
	2 Kardeş	350	20.9
	3 Kardeş veya daha fazlası	162	9.6
Anne Sağ	Evet	1656	98.9
	Hayır	20	1.1

Baba Sağ	Evet	1630	97.2
	Hayır	46	2.8
Anne Eğitim Durumu	Gitmemiş/İlkokul	484	28.9
	Ortaokul	323	19.2
	Lise	543	32.4
	Üniversite veya üstü	326	19.4
Baba Eğitim Durumu	Gitmemiş/İlkokul	317	19
	Ortaokul	344	20.5
	Lise	605	36
	Üniversite veya üstü	410	24.4
Okul Türü	Anadolu Lisesi	728	43.4
	Mesleki ve Teknik Lise	528	31.5
	İmam Hatip Lisesi	180	10.7
	Spor Lisesi	98	5.8
	Sosyal Bilimler Lisesi	103	6.1
	Müzik ve Sahne Sanatları Lisesi	39	2.3
Aile Gelir Durumu	0-17002 TL	286	17
	17003- 30000 TL	592	35.3
	30001- daha üstü	798	47.6

Yapılan çalışmada yer alan toplam 1676 katılımcının %50.2 (n=841)'si kadın öğrencilerden, %49,8 (n=835)'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcıların sırasıyla sınıflara göre oranları, %20.0 (n=336), %28.9 (n=485), %25.1 (n=420) ve %26 (n=435) olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların kardeş sayıları incelendiğinde, %39.4 (n=660)'unun 1 kardeşi, %23.9 (n=401)'unun 2 kardeşi ve %21.3 (n=357)'ünün 3 veya daha fazla kardeşi olduğu belirlenmiştir. Geri kalan %15.4 (n=258) oranındaki katılımcıların tek çocuk olduğu gözlenmiştir.

Okuyan kardeş sayılarına bakıldığında, %39.3 (n=659)'ünün 1, %20.9 (n=162)'ünün 2 ve %9.7 (n=162)'sinin 3 veya daha fazla kardeşin okuduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %30.1 (n=505)'i ise okuyan kardeşinin olmadığını belirtmiştir.

Anne ve babaların sağ olma durumlarına ilişkin yapılan incelemede anne ve babanın sağ olduğu katılımcıların oranları sırasıyla, %98.8 (n=1656) ve %97.3

(n=1630) olarak, anne ve babanın sağ olmadığı katılımcıların oranları sırasıyla %1.2 (n=20) ve %2.7 (n=46) olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumlarına göre oranları incelendiğinde sırasıyla, Okula gitmemiş olanların ve ilkokul mezunu olanların %28.9 (n=484) ve %19 (n=317), ortaokul mezunu olanların %19.3 (n=323) ve %20.5 (n=344), lise mezunu olanların %32.4 (n=543) ve %36.1 (n=605), üniversite mezunu olanların %19.5 (n=326) ve %24.5 (n=410), okula gitmemiş olanların %1.1 (n=18) ve %0.4 (n=6) olarak bulunmuştur.

Katılımcıların %43.4 (n=728)'ü Anadolu Lisesinde, %31.5 (n=528)'i Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde, %10.7 (n=180)'si İmam Hatip Lisesinde eğitim görmektedirler. Sosyal Bilimler Lisesine, Spor Lisesine ve Trakya Üniversitesi Konservatuvarına giden öğrencilerin oranları sırasıyla, %6.1 (n=103), %5.8 (n=98) ve %2.3 (n=39) olarak belirlenmiştir.

Aile gelirlerine göre katılımcılar incelendiğinde, %47.6 (n=798)'inin 30000 TL ve üstü gelire sahip olduğu, %35.3 (n=592)'ünün gelirinin 17.002-30000 TL aralığında olduğu ve geri kalan %17.1 (n=286)'in gelirinin ise 0-17.002 TL aralığında olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, lise öğrencilerinin okul terki risklerinin belirlenmesi ile ilgili belgesel verilerin toplanması için ilgili alanyazın incelenmiş ve yararlanılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde lise öğrencilerinin okul terki risklerini ölçmeye yönelik Edirne ilinde uygulamalı bir araştırma yapılmadığı saptanmıştır ve bu nedenle Gençtanırım'ın (2014) geliştirmiş olduğu ortaöğretim öğrencilerindeki riskli davranışları belirlemek amacıyla anti-sosyal davranışlar (AS), alkol kullanımı (AK), sigara kullanımı (SK), intihar eğilimi (İE), okul terki (OT), beslenme alışkanlıkları (BA) olmak üzere altı boyuttan oluşan Problem Davranış Kuramı temel alınarak

geliştirilen Riskli Davranışlar Ölçeğinin Okul Terki Boyutu (EK-1) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

3.3.1. Riskli Davranışlar Ölçeği

Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taramasından sonra, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirleyen ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmış ve sonrasında öğrencilere Gençtanırım (2014) tarafından geliştirilen Riskli Davranışlar Ölçeği (Okul Terki Boyutu) uygulanmıştır.

Ölçeğin ilk kısmında, örneklem grubunu oluşturan lise öğrencilerinin cinsiyeti, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, okuyan kardeş sayısı, anne ve babanın sağ olup olmadığı, anne ve babanın eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyi gibi kişisel bilgilerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu bulunmaktadır.

İkinci kısmında ise lise öğrencilerine yönelik sorular bulunmaktadır. Ölçekteki tüm sorular ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin riskli davranışlarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek; antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki olmak üzere altı boyuttan ve beşli likert tipi 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan tüm maddeler “1- Kesinlikle Uygun”, “2-Uygun”, “3- Kısmen Uygun”, “4- Uygun Değil”, “5- Kesinlikle Uygun Değil” biçiminde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 180 iken en düşük puan 36’dır (Gençtanırım, 2010). Ölçekte yer alan maddelerden biri tersine puanlanmaktadır fakat çalışmada kullanılacak olan Okul Terki alt boyutunda bulunmamaktadır. Çalışmada kullanılacak olan Okul Terki boyutu 7 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutta alınabilecek en yüksek puan 35 iken en düşük puan ise 7’dir. Alınan Puanın yüksekliği okul terki riskinin düşük olduğunu belirtirken, alınan düşük puan ise okul terki riskinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

3.3.2. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmaları

Gençtanırım'ın (2010) geliştirmiş olduğu 36 maddeden oluşan Riskli Davranışlar ölçeğinin tanımlayıcı faktör analizi Gençtanırım (2010) tarafından yapılmıştır. İlk olarak verilerin faktör analizi için uygunluğuna Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) Katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile bakılmıştır. KMO değeri .85 ve Bartlett testinin sonucu .00 olarak saptandıktan sonra verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle, açıklayıcı faktör analizi için Riskli Davranışlar ölçeği üzerinde Maksimum likelihood faktör çıkarma yöntemi ile varimax eksen döndürme tekniği kullanılmıştır (Gençtanırım, 2010).

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına bakıldığında, maddelerin faktör yükleri ve değerler, modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu belirtmektedir (Gençtanırım, 2010).

Yapılan ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda Anti-sosyal Davranışlar (AS), Alkol Kullanımı (AK), Sigara Kullanımı (SK), İntihar Eğilimi (İE), Beslenme Alışkanlıkları (BA), Okul Terki (OT) alt boyutlarının Riskli Davranışlar Ölçeği' ni anlamlı olarak açıkladığı belirtilmiştir. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizinin χ^2/sd oranı 2.02 ($\chi^2_{588} = 1231.06$) olarak bulunmuştur. Bunun dışında, ölçme modelinin genel uyum katsayıları $p=0.00$; GFI = .87; AGFI= .86; NFI= .94; CFI= .97 ve RMSEA= .05'tir. Bu model Riskli Davranışlar Ölçeğinin toplam puan vermeye uygun bir yapısı olduğunu göstermektedir (Gençtanırım, 2010).

Riskli Davranışlar Ölçeğinin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ve Test tekrar test güvenirliği hesaplanarak Gençtanırım tarafından güvenirlik çalışmaları yapılmıştır (Gençtanırım, 2010).

RDÖ'nün içtutarlık güvenirlik katsayısı hesaplanırken araştırmacının yapmış olduğu araştırmadaki birinci ve üçüncü çalışma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Riskli davranışlar ölçeğinin güvenirlik çalışması test tekrar test uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

Gençtanırım'ın yapmış olduğu çalışmalar sonucunda ulaşılan bulgular, riskli davranışlar ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik katsayılarının uygun olduğunu göstermektedir (Gençtanırım, 2010).

3.3.3. Riskli Davranışlar Ölçeği Okul Terki Boyutu Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları

Faktör analizi, uyarlama çalışmalarında yapı geçerliğini incelemek için sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir. Faktör analizi, aynı yapıyı ölçen çok sayıda ifadeden az sayıda ve tanımlanabilir özellikte anlamlı değişkenler elde etmeyi hedefleyen çok değişkenli istatistiksel bir yöntemdir (Büyüköztürk, 2002).

Araştırmada kullanılacak olan Riskli Davranış Ölçeğinin Okul Terki boyutunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için araştırmacı tarafından doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

3.3.3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutunun tek faktörlü yapısının doğrulanması için araştırmacı tarafından doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Tablo 4. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

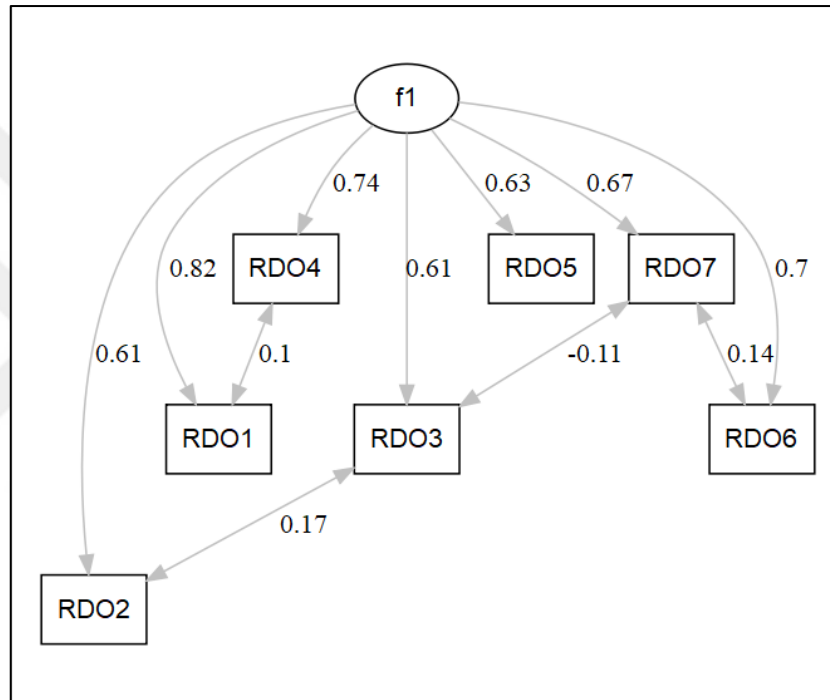
İndeks	İyi düzeyde uyum	Kabul edilebilir düzeyde uyum	Okul Terki Boyutu	Okul Terki Boyutu (modifikasyon)
χ^2			135,77	23,304
sd			14	10
χ^2/sd	≤ 3	≤ 5	9,69	2,33
RMSEA	$\leq 0,05$	$\leq 0,08$	0,072	0,028
GFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,977	0,996
CFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,973	0,997
NFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,970	0,995
TLI (NNFI)	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,960	0,994

Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutunun Doğrulayıcı Faktör analizi modelinde uyum indeksleri χ^2 / sd değeri 9,69, RMSEA değeri 0,072, GFI değeri 0,977, CFI değeri 0,973, NFI değeri 0,970 ve TLI değeri 0,960 olarak hesaplanmıştır. χ^2 / sd değeri kabul edilebilir düzeyin üstünde olduğundan önerilen modifikasyonlar (RDO2-RDO3, RDO6-RDO7, RDO1-RDO4, RDO3-RDO7) uygulanmıştır. Gerçekleştirilen modifikasyonlar sonrasında uyum indeksleri χ^2 / sd değeri 2,33, RMSEA değeri 0,028, GFI değeri 0,996, CFI değeri 0,997, NFI değeri 0,995 ve TLI değeri 0,994 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre bir faktör ile kurulan 7 maddeli DFA modelinde tüm indeks değerleri için veri uyumunun iyi düzeyde olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Doğrulayıcı Faktör Analizi faktör yükleri

Madde no	Faktör yükleri
RDO1	0,824
RDO2	0,613
RDO3	0,613
RDO4	0,736
RDO5	0,631
RDO6	0,701
RDO7	0,672

Tablo 5’te ve Şekil 1’de paylaşılan Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu maddelerine ilişkin faktör yükleri 0,613-0,824 aralığında bulunmuştur. Her bir maddenin faktör yüklerinin $\geq 0,6$ olması yüksek geçerlilik olarak kabul edilmektedir (Hair vd., 2010). Modelde yer alan maddelerin ilgili yapıyı yüksek düzeyde temsil ettikleri gözlemlenmiştir. Bu sonuçlara göre geliştirilen Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutuna ilişkin yapı geçerliğinin Doğrulayıcı Faktör analizi ile doğrulandığı belirlenmiştir.



Şekil 1. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Path Diyagramı

3.3.3.2. Güvenirlilik Analizi

Ölçeğin güvenilirlik analizinde ise ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alpha (α) katsayısı ve her bir maddenin toplam puan ile korelasyonları hesaplanmıştır. Cronbach alfa (α) katsayısının değerlendirilmesinde kullanılan değerlendirme ölçütüne göre; ölçek $\alpha < 0,50$ ise “kabul edilemez”, $0,50 \leq \alpha < 0,60$ ise “zayıf”, $0,60 \leq \alpha < 0,70$ ise “kabul edilebilir”, $0,70 \leq \alpha < 0,90$ ise “iyi”, $\geq 0,90$ ise “mükemmel” olarak nitelendirilmektedir (George ve Mallery, 2003). Korelasyon

analizinde, her bir maddenin toplam puan ile arasındaki ilişki için hesaplanan korelasyon katsayısının 0,30 ve üzerinde olması beklenmektedir (Ural ve Kılıç, 2021). Korelasyon katsayısı arttıkça ilgili maddenin ölçülen nitelikle ilişkisi o derecede artar; bu da tutarlılığın yüksek olduğunu ortaya koyar. Korelasyon analizinde Spearman's (rho) katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 16. Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutu Toplam Puan ile Korelasyonu ve Cronbach's Alpha Katsayısı

Madde no	RDO Okul Terki Boyutu Maddelerinin Toplam Puan ile Korelasyonu	Cronbach's Alpha
RDO1	0,775	0,855
RDO2	0,622	
RDO3	0,628	
RDO4	0,743	
RDO5	0,710	
RDO6	0,843	
RDO7	0,791	

Korelasyon analizi sonucunda, toplam puan ile RDO6 arasında pozitif yönlü yüksek ilişki ($r=0,843$) tespit edilirken diğer tüm maddeler ile orta düzeyde ilişki (0,622-0,791 arasında) bulunmuştur. Ölçek boyutunun Cronbach's Alpha değeri 0,855 olarak elde edilmiştir. Bu sonuca göre Riskli Davranış Ölçeği Okul Terki Boyutunun güvenilirliğinin iyi olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 16).

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada gerçekleştirilecek olan görüşmeler, Edirne İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve Edirne Valiliğinden gerekli izinler alınarak 2024 yılında il merkezindeki liselerde yüz yüze uygulanmıştır. Çalışmada ilk olarak, lise öğrencilerinin okul terki riski içerisinde olup olmadıklarını saptamak amacıyla öğrencilerin “Okul Terki Boyutu” na verdikleri yanıtların normal dağılıma uyumunun

kontrolü için Kolmogorov-Smirnov testine, aritmetik ortalama, medyan, çarpıklık, basıklık katsayılarına ve histogram grafiğine bakılmıştır. Sonrasında çalışmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgi formunda verdikleri cevaplarla elde edilen bazı özelliklerine göre, okul terki risklerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Çalışmada, görüşmeler sonucu elde edilen ölçek verileri istatistiksel yazılım paket programı ile analiz edilmiştir. Normal dağılıma uyumun kontrolü yapıldıktan sonra normal dağılmadığı tespit edilen veriler iki grup arasında Mann-Whitney U testi ile; üç ve daha fazla grup arasında Kruskal Wallis H testi ile karşılaştırılmıştır. Değişkenlerin ölçek üzerindeki etki büyüklüklerini değerlendirmek için Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerine uygun olarak etki kare (μ^2) değerleri hesaplandı. Bu değerler, etki büyüklüğü için “0,01= küçük etki”, 0,06= “orta düzey etki”, 0,14= “büyük etki” olarak yapılan nitelendirme kılavuz alınıp değerlendirildi. (Cohen, 1988). Basit doğrusal regresyon analizi uygulanarak ölçek üzerinde anlamlı etkisi olan değişkenler belirlenmiş, veriler ortalama ile standart sapma ($Ort \pm ss$), medyan ile 25. ve 75. yüzdeler (Med (ÇA: çeyrekler açıklığı)) ile ifade edilirken kategorik değişkenler için frekans ve yüzde verilmiştir.

Çalışmada Edirne ili Merkez ilçesindeki lise öğrencilerinin okul terki risklerinin belirlenmesi alt amaçlarda belirtilen boyutlar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Araştırmada lise öğrencilerinin okul terki risk düzeylerini ortaya koymak amacıyla öğrencilerin Riskli Davranışlar Ölçeği okul terki boyutuna verdikleri yanıtların aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistikleri hesaplanmıştır.

Çalışmanın amacı arasında bulunan lise terki riskinin, öğrencilerin cinsiyetlerine göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini ve lise terki riskinin, öğrencilerin anne veya babalarının sağ olup olmama durumuna göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Araştırmanın diğer amaçları arasında bulunan, lise terki riskinin, öğrencilerin kardeş sayılarına göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini; lise terki riskinin, öğrencilerin okuyan kardeş sayılarına göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini ve lise terki riskinin,

öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarına göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini saptayabilmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Araştırmanın diğer amaçları olan lise terki riskinin, öğrencilerin sınıflarına göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini; lise terki riskinin, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini ve lise terki riskinin, lise türleri arasında ne gibi farklılıklar gösterdiğini saptayabilmek için Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır.

Tablo 7’de araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki riskleri toplam puanları verilmiştir.

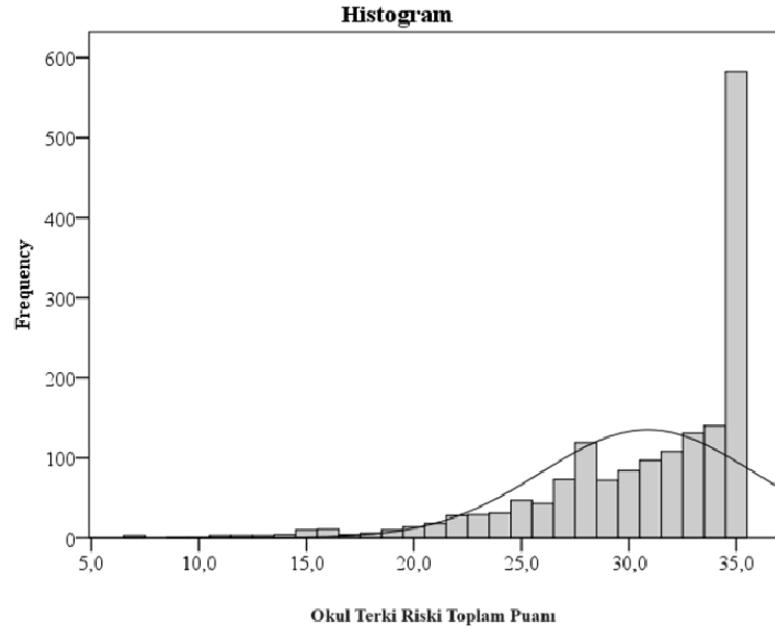
Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Toplam Puanları

	Ortalama $\pm$ ss	Medyan (ÇA)	Çarpıklık (SH); Basıklık (SH) katsayısı	Kolmogorov Smirnov
Okul Terki Riski Toplam Puanı	30,87 $\pm$ 4,95	33 (28-35)	-1,53 (0,06); 2,55 (0,12)	<0,001
Cronbach’s Alpha: 0,855				

ss: Standart sapma, ÇA: Çeyrekler açıklığı (25. - 75. yüzdelik).

Araştırmada kullanılan Okul Terki Riski toplam puanın normal dağılıma uyumunun kontrolü için Kolmogorov-Smirnov testine, çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Ayrıca çalışmada gözlem sayısı $n>300$ olması nedeniyle normal dağılımın değerlendirilmesi için histogram grafiği çizilmiştir (Kim, 2013).

Tablo 7’de incelenen Okul Terki Riski toplam puanın Kolmogorov-Smirnov testine ilişkin p değerinin $p<0,05$ olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart hatalarına bölünmesiyle elde edilen z-skor değerlerinin ± 2 sınırları içinde olmamasından dolayı verilerin normal dağılıma uymadığı sonucuna ulaşılmıştır (Field, 2013). Çizilen histogram grafiğinde de verilerin sola çarpık dağıldığı görülmektedir (Şekil 2). Okul Terki Riski toplam puanının medyan değeri 33 (28-35) olarak elde edilmiştir.



Şekil 2. Okul Terki Riski Toplam Puanına İlişkin Histogram Grafiği

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde katılımcıların lise terki risklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, kardeş sayısına, okuyan kardeş sayısına, annenin sağ olma durumuna, babanın sağ olma durumuna, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine, ailenin gelir durumuna göre ve okul türüne göre belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve bu bulguların yorumları bulunmaktadır.

4.1. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde lise öğrencilerinin okul terki düzeyleri ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkilerinin karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Tablo 8’de lise öğrencilerinin okul terki risk düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 8. Lise Öğrencilerin Okul Terki Risk Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	Madde Sayısı (k)	Puan Aralığı	N	$\bar{X}$	$\bar{X}_{/k}$	SS
Okul Terki Riski	7	1-5	1676	30,87	4,41	4,95

Tablo 8’de verilen verilere bakarak lise öğrencilerinin okul terki riskine ilişkin puan ortalamalarının nispeten yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Ortalama

puanların okul terki riski boyutunun madde sayısına bölünmesi sonucu elde edilen puana göre “Okul Terki Riski” ($\bar{X}=4,41$) faktörünün yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması okul terki risk oranının düşük olduğunu belirtmektedir. Buna göre lise öğrencilerinin okul terki risk düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Belirlenmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu kısımda lise öğrencilerinin okul terki risklerinin cinsiyet, sınıf, kardeş sayısı, okuyan kardeş sayısı, anne sağ olma durumu, baba sağ olma durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi ve okul türü gibi değişkenlere göre ne gibi farklılıklar gösterdiğine bakılmıştır.

4.2.1. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 9’da lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 9. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Medyan (ÇA)	U	Z	p	η^2
Kadın	841	932,52	784250,5	34(30-35)	272045	-8,164	.000	0,20
Erkek	835	743,80	621075,5	31(27-35)	,5			

Tablo 9’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının cinsiyet değişkenine göre göre manidar bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerin okul terki risk puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan manidar bir fark bulunmuştur. ($U=272045,5$; $p>0,01$). Bulgular incelendiğinde, Okul Terki Riski puanının kadınlarda anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür ($Z=-8,16$; $p<0,001$). Kadınlarda medyan Okul Terki Riski puanı 34 (30-35), erkeklerde 31 (27-35) olarak elde edilmiştir. Ölçekten alınan puanın düşük olduğu durumda risk durumunun yüksek olduğu göz önüne alındığında okul terki riskinin, ölçekten düşük puan alan erkek öğrencilerde yüksek puan alan kadın öğrencilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Etki büyüklüğünü öğrenmek için eta kare değeri (η^2) hesaplandı ve 0,20 olarak saptandı. Eta kare değeri 0,14 olduğunda etki büyüklüğü yüksek olarak kabul edilmektedir (Cohen, 1988). Buna göre cinsiyet faktörünün etki büyüklüğünün yüksek olduğu sonucuna ulaşıldı.

Pagani, Vitaro vd. (2008) yaptığı bir çalışmada toplam 796 erkek öğrenciden 315’inin mezun olmadığı, 809 kadın öğrenciden ise 172’sinin mezun olmadığı ve buna bağlı olarak okul terkinin erkek öğrencilerde daha yüksek oranda görüldüğü saptanmıştır. Yine Archambault, Janosz vd. (2009) yaptığı bir araştırmada erkek çocuk olmak okul terki ile ilişkilendirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı (2001; 2004) tarafından yayınlanan raporlarda erkeklerin liseyi terk etme oranlarının kızlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Şimşek (2011) de erkek öğrencilerin okul terki riski oranlarının (%22,05) kız öğrencilere oranla (12,41) daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmalar okul terki riskinin erkek öğrencilerde daha fazla olduğunu belirtmiştir (Akthar, 1996; Liu ve Zhou, 2009). Yine farklı araştırmalara göre okul terki, kız öğrencilere kıyasla erkek öğrencilerde daha sık gözlemlenmektedir (Karacabey, 2016; Öğülmüş, 2013; Sütçü, 2015; Tunç, 2011; Yorğun, 2014). Hahn ve Danzberger (1987)’in yaptığı bir çalışmada 18-19 yaş arasındaki bireylerde okuldan erken ayrılanların oranları kızlarda %12 iken erkeklerde %16 olarak gözlemlenmiştir. Aynı yılda Barro ve Kolstad (1987) tarafından yapılan başka bir araştırmaya göre okul terki oranı kız öğrencilere göre (%12,6) erkek öğrencilerde (%14,6) daha yüksektir.

4.2.2. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 10’da lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 10. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Sınıf	N	Sıra ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p	Farkın Kaynağı	Etki Değeri
9. sınıf	336	858,66	33(28-35)	11,88	3	.008	11.Sınıf ile 12.Sınıf	0,005
10. sınıf	485	854,25	33(28-35)					
11. sınıf	420	872,82	33(29-35)					
12. sınıf	435	772,24	32(27-35)					

Tablo 10’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine Kruskal-Wallis H testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($\chi^2=11,88$; $p=0,008$, Tablo 10). 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinin medyan Okul Terki Riski puanı sırasıyla, 33 (28-35), 33 (28-35), 33 (29-35) ve 32 (27-35) olarak saptanmıştır. Bulgular incelendiğinde 12. Sınıf öğrencilerinin Okul Terki Riski puanı 11. Sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede daha düşük olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puanın düşük olması okul terki risk düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre ölçekten düşük puan alan 12.sınıf öğrencilerinin okul terki riskleri, ölçekten yüksek puan alan 11.sınıf öğrencilerine oranla daha yüksektir. Etki büyüklüğünü bulabilmek için eta kare değeri hesaplanmıştır ve değer 0,005 olarak saptanmıştır. Eta kare değerinin 0,01 olduğu durumda etki büyüklüğünün düşük olduğu, 0,06 olduğu durumlarda ise etki

büyükliğünün orta olduğu kabul edilmektedir (Cohen, 1988). Bu durumda sınıf düzeyi faktörünün etki büyüklüğünün düşük olduğunu söyleyebiliriz.

ABD’de 2004 yılındaki verilere göre bazı liselerde 9. Sınıf öğrencilerinin hemen hemen yarısının okulu bıraktığı belirlenmiştir (Rumberger ve Ah Lim, 2008). Aynı şekilde ülkemizde de 2008-2009, 2009-2010 ve 2010-2011 yıllarında okulu terk eden lise öğrenci oranlarına baktığımızda üç yılda da oranın en yüksek olduğu kademe 9.sınıftır (MEB, 2013). Millî Eğitim Bakanlığı (2013) tarafından yürütülen bir araştırmada okulu terk eden bireyler ile görüşülmüş ve bu öğrencilerin %63’ünün liseyi 9.sınıfta bıraktıkları gözlemlenmiştir.

Yine birçok araştırma okul terkinin en yaygın olduğu kademenin 9.sınıf olduğunu belirtmektedir (Belfield ve Levin, 2007; Öğülmüş, 2013; Tatar, 2016; Yorğun, 2014; Witte ve Rogge, 2013). Buna karşın araştırma sonucunda Edirne ili merkezinde okuyan lise öğrencileri arasında okul terki riski yüksek olan öğrencilerin 12.sınıflarda okumakta olan öğrenciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.3. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 11’de lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	Sıra ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p
Yok	258	823,90	32(28-35)	3,095	3	0,377
1	660	856,04	33(28-35)			
2	401	848,59	33(28-35)			
3 veya fazlası	357	805,29	32(28-35)			

Tablo 11’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarında kardeş sayısı değişkenine göre manidar bir farklılaşma oluşup oluşmadığına Kruskal-Wallis H testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($\chi^2=3,095$; $p=0,377$)

4.2.4. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin

Okuyan Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 12’de lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının okuyan kardeş sayısı değişkenine göre karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Puanlarının Okuyan Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Okuyan Kardeş Sayısı	N	Sıra ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p
Yok	505	827,56	32(28-35)	0,46	3	0,928
1	659	846,31	33(28-35)			
2	350	840,60	33(28-35)			
3 veya fazlası	162	836,29	33(28-35)			

Tablo 12’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılım gösteren lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının okuyan kardeş sayısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine Kruskal-Wallis H testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda kardeş sayısına benzer şekilde okuyan kardeş sayısına göre de okul terki riski puanında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. ($\chi^2=0,46$; $p=0,928$)

4.2.5. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Anne-Baba Sağ Olma Durumu Değişkenlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 13'te lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının annenin sağ olma durumu değişkenine göre karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 13. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Anne Sağ Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Annenin Sağ Olma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Medyan (ÇA)	U	Z	p
Evet	1656	839,78	1390679,5	33 (28-35)	14436,5	-1,010	.313
Hayır	20	732,32	14646,5	30,5 (29-34)			

Tablo 13'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının annenin sağ olma durumu değişkenine göre manidar bir fark gösterip göstermediğine Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan manidar bir fark bulunamamıştır. (U=14436,5; Z=-1,01; p=0,313).

Tablo 14'te lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının baba sağ olma durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 14. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Baba Sağ Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Babanın Sağ Olma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Medyan (ÇA)	U	Z	p	μ^2
Evet	1630	842,75	1373684,00	33 (28-35)	30561	-2,19	.029	0,05
Hayır	46	687,87	31642,00	30 (26,75-35)				

Tablo 14’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının babanın sağ olma durumu değişkenine göre manidar bir fark gösterip göstermediğine Mann Whitney U testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan manidar bir fark bulunmuştur. ($U=30561$; $p=0,029$). Bulgular incelendiğinde Okul Terki Riski Puanının babası sağ olanlarda daha yüksek olduğu görülmüştür. ($Z=-2,19$; $p=0,029$). Babası sağ olan öğrencilerin medyan Okul Terki Riski puanı 33 (28-35) olarak elde edilirken sağ olmayan öğrencilerin 30 (26,75-35) olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan puanın düşük olduğu durumda okul terki riskinin yüksek olduğu bilinmektedir. Buna göre ölçekten düşük puan alan babası sağ olmayan öğrencilerin, ölçekten daha yüksek puan alan babası sağ olan öğrencilere göre daha yüksek okul terki riski taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Babanın sağ olma durumuna ilişkin etki büyüklüğü hesaplandığında eta kare değerinin 0,05 olduğu tespit edilmiştir. Eta kare değerinin 0,01 olduğu durumda etki büyüklüğünün düşük olduğu, 0,06 olduğu durumlarda ise etki büyüklüğünün orta olduğu kabul edilmektedir (Cohen, 1988). Buna göre baba sağ olma durumu faktörünün etki değerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçtan ulaşılabileceği üzere babası sağ olmayan öğrenciler babası sağ olan öğrencilere göre daha yüksek okul terki riski oranına sahiptir. Güngör (2022) yaptığı çalışmada ebeveyni vefat eden lise öğrencilerinin okul terki riskinin arttığını gözlemlemiştir. Benzer şekilde Tamer (2014) de yaptığı araştırmasında anne veya

babaları hayatta olmayan öğrencilerin okul terki oranının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ham (2003) ise tek ebeveyni olan öğrencilerin okulu terk etme oranlarının iki ebeveyni de olan öğrencilere göre iki kat fazla olduğunu saptamıştır. Yapılan birçok çalışma da benzer şekilde tek ebeveyne sahip olan çocukların okulu bırakma oranlarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir (McLahanan ve Sandefur, 1994; Painter ve Levine, 2000; Song vd., 2012).

4.2.6. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 15'te lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 15. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Annenin Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p
Gitmemiş/İlk okul	484	801,08	32 (28-35)	7,21	4	.065
Ortaokul	323	817,66	33 (28-35)			
Lise	543	859,38	33 (29-35)			
Üniversite	326	879,92	33 (28-35)			

Tablo 15'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek amacıyla Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanları arasında manidar bir fark bulunamamıştır. ($\chi^2=7,21$; $p=0,065$).

Tablo 16’da lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 16. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Babanın Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p	Farkın Kaynağı	Etki Değeri
Gitmemiş/İlkokul	317	762,05	32 (27-35)	13,81	4	.003	Gitmemiş /İlkokul ile Üniversite	.006
Ortaokul	344	832,98	33 (28-35)					
Lise	605	838,59	33 (28-35)					
Üniversite	410	898,24	33 (29-35)					

Tablo 16’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek amacıyla Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanları arasında manidar bir fark bulunmuştur. ($\chi^2=13,81$; $p=0,003$). Bulgular incelendiğinde, babasının eğitim durumu Gitmemiş/İlkokul olan öğrencilerin Okul Terki Riski puanı, babasının eğitim durumu üniversite olan öğrencilerden anlamlı derecede daha düşük gözlenmiştir. Babasının eğitim durumu ilkokul olanların medyan Okul Terki Riski puanı 32 (27-35), ortaokul olanların 33 (28-35), lise olanların 33 (28-35), üniversite olanların 33 (29-35) ve okula gitmemiş olanların 34 (31-35) olarak elde edilmiştir. Ölçekten alınan düşük puanın yüksek okul terki riski ifade ettiği göz önüne alındığında, ölçekten düşük puan alan baba eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin ölçekten yüksek puan alan baba eğitim

durumu üniversite olan öğrencilere göre daha yüksek risk grubunda olduğu saptanmıştır. Babanın eğitim durumuna ilişkin etki büyüklüğünü saptamak amacıyla eta kare değeri hesaplanmış ve 0,006 olarak bulunmuştur. Eta kare değerinin 0,01 olduğu durumda etki büyüklüğünün düşük olduğu, 0,06 olduğu durumlarda ise etki büyüklüğünün orta olduğu kabul edilmektedir (Cohen, 1988). Buna göre babanın eğitim durumu faktörünün etki büyüklüğü orta düzeydedir.

Bu durumdan anlaşılabacağı üzere babanın eğitim durumu düşük ise öğrencinin okulu bırakma riski yüksektir. Yapılan araştırmalarda babanın eğitim durumunun çocuğun okula gitme şansını ve mezuniyet oranını etkilediği görülmüştür (Smits ve Hoşgör, 2006). Tatar (2016) yaptığı araştırmada benzer olarak ailenin eğitim durumunun düşük olmasının öğrencilerin okul terki durumlarının etkileyici faktörlerinden birisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Daha eğitimli ailelerden gelen çocukların okulu terk etme eğilimleri eğitim düzeyi daha düşük olan ailelerin çocuklarına oranla daha azdır (Farahati vd., 2003). Diyu (2001) kırsal kesimlerde yaptığı bir araştırmasında burada yaşayan ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olduğunu ve buna bağlı olarak aileye ekonomik getiri sağlamaları amacıyla çocuklarının okulu bırakmaları için teşvik ettiklerini gözlemlemiştir. Benzer şekilde Beekhoven ve Dekkers (2005) yaptıkları bir araştırmada düşük sosyoekonomik düzeyde olan ve eğitim durumları zayıf olan ailelerin çocukların okulu bırakmasında etkili faktörler olduğunu vurgulamıştır. Gubbels vd. (2019) yaptıkları çalışmada eğitim düzeyi düşük ebeveynlere sahip öğrencilerin okul terki risklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tamer (2014), yaptığı araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe çocukların eğitime katılma düzeylerinin de yükseldiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Koçtürk vd. (2018) ve Öğülmüş (2013) yaptıkları araştırmalarda ebeveyn eğitim düzeyinin okul terkinde etkili bir faktör olduğunu saptamışlardır.

4.2.7. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 17’de lise öğrencilerinin okul terk riski puanlarının okul türü değişkenine göre karşılaştırmaları yer almaktadır.

Tablo 17. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p	Farkın Kaynağı	Etki Değeri
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	528	828,18	32 (28-35)	19,26	5	.002	Spor Lisesi ile Anadolu lisesi, Sosyal Bilimler lisesi, Müzik ve Sahne Sanatları lisesi	.008
İmam Hatip Lisesi	180	829,71	32,5 (28-35)					
Anadolu Lisesi	728	846,18	33 (28-35)					
Müzik ve Sahne Sanatları	39	1019,27	34 (30-35)					
Spor Lisesi	98	690,30	31(26,75-34)					
Sosyal Bilimler Lisesi	103	925,01	34 (30-35)					

Tablo 17’de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin okul terk riski puanlarının okul türü değişkenine göre manidar bir farklılık gösterip göstermediğine Kruskal Wallis H testi ile bakılmıştır. Analiz sonucunda lise

öğrencilerinin okul terki riski puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. ($\chi^2=19,26$; $p=0,002$). Spor Lisesinde okuyan öğrencilerin Okul Terki Riski puanı, Anadolu Lisesinde, Müzik ve Sahne Sanatları Lisesinde (Üniversite Konservatuarı) ve Sosyal Bilimler Lisesinde okuyan öğrencilerden anlamlı derecede daha düşük olarak saptanmıştır. Medyan Okul Terki Riski puanı, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyanların 32 (28-35), İmam Hatip Lisesinde okuyanların 32,5 (28-35), Anadolu Lisesinde okuyanların 33 (28-35), Trakya Üniversitesi konservatuarında okuyanların 34 (30-35), Spor Lisesinde okuyanların 31 (26,75-34) ve Sosyal Bilimler Lisesinde okuyanların 34 (30-35) olarak elde edilmiştir. Yapılan hesaplamada etki büyüklüğü 0,008 olarak bulunmuştur. Eta kare değerinin 0,01 olduğu durumda etki büyüklüğünün düşük olduğu kabul edilmektedir (Cohen, 1988). Buna göre etki büyüklüğü düşük olarak belirlenmiştir.

Varılan analiz sonuçlarına bakıldığında okul terki riski yüksek olan öğrencilerin Spor lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi ve İmam Hatip lisesinde okumakta olan öğrenciler olduğu gözlemlenmiştir. Çakır ve Çolak (2019) meslek lisesi öğrencilerinin Akademik lise öğrencilerine göre yüksek oranda okul terki riski taşıdığını saptamışlardır. Eğitim Reformu Girişimi (2010) verileri, Meslek lisesinde okumaktayken okulu bırakan öğrencilerin oranının (%9,4) diğer lise türlerine oranla en yüksek oran olduğunu belirtmektedir. Milli Eğitim İstatistikleri (2007), 2006-2007 yılları içerisinde Mesleki ve Teknik lise terk oranının (%35,74) genel terk oranına (%24,31) göre oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Alan yazında mesleki veya özel okullardaki terk oranının genel liselere göre daha düşük olduğu belirtilmektedir (Wang ve Goldschmidt, 1999). 2008-2009 öğretim yılı verilerine bakıldığında ise meslek liselerinden sonra en çok okul terki sırasıyla imam hatip liseleri ve sonrasında genel liselerde görülmektedir (MEB, 2009). Analizler sonucunda da benzer şekilde Edirne il merkezinde de okul terki riski bulunan öğrencilerin çoğunlukta olduğu lise türlerinin Spor lisesi, Mesleki ve Teknik liseler ve İmam Hatip liseleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.8. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Risk Düzeylerinin Aile Geliri Değişkenine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 18’de lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının aile gelir düzeyi değişkenine göre karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 18. Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riski Puanlarının Aile Geliri Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Aile Geliri	N	Sıra ortalaması	Medyan (ÇA)	Chi-Square (X ²)	sd	p
0- 17,002 TL	286	778,61	32 (27,75-35)	5,56	2	0,062
17,002-30000 TL	592	848,06	33 (28-35)			
30000 TL ve üstü	798	852,87	33 (28-35)			

Tablo 18’de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının aile geliri değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmak için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Test sonucunda lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. ($\chi^2=5,56$; $p=0,062$).

4.3. Okul Terki Riski Puanına Etki Eden Değişkenler

Tablo 19’da okul terki riski puanına etki eden değişkenlerin basit doğrusal regresyon analizi ile tespitine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 19. Okul Terki Riski Puanını Etkileyen Değişkenlerin Basit Doğrusal Regresyon Analizi ile Tespiti

	β	Std β	%95 Güven aralığı	t; p
Cinsiyet				
Kadın (Ref.)	-	-	-	-
Erkek	-2,01	-0,20	-2,48;-1,55	-8,5; <0,001
Sınıf				
9. Sınıf	1,06	0,09	0,35;1,76	2,95; 0,003
10. Sınıf	0,87	0,08	0,23;1,51	2,66; 0,008
11. Sınıf	1,16	0,10	0,5;1,82	3,44; 0,001
12. Sınıf (Ref.)	-	-	-	-
Kardeş Sayısı				
Yok (Ref.)	-	-	-	-
1	0,37	0,03	-0,42;1,17	0,92; 0,356
2	0,62	0,06	-0,02;1,26	1,91; 0,056
3 veya daha fazla	0,41	0,04	-0,29;1,12	1,15; 0,252
Okuyan Kardeş Sayısı				
Yok (Ref.)	-	-	-	-
1	-0,27	-0,03	-1,15;0,6	-0,61; 0,542
2	-0,17	-0,02	-1,03;0,68	-0,4; 0,689
3 veya daha fazla	-0,11	-0,01	-1,04;0,81	-0,24; 0,808
Annenin Sağ Olma Durumu				
Evet (Ref.)	-	-	-	-
Hayır	-1,94	-0,04	-4,12;0,24	-1,74; 0,081
Babanın Sağ Olma Durumu				
Evet (Ref.)	-	-	-	-
Hayır	-2,39	-0,08	-3,84;-0,94	-3,24; 0,001
Annenin Eğitim Durumu				
Gitmemiş/İlkokul(Ref)	-	-	-	-
Ortaokul	0,14	0,01	-0,55;0,84	0,04; 0,682
Lise	0,41	0,04	-0,19;1,02	0,34; 0,181
Üniversite (Ref)	0,40	0,03	0,29;1,10	0,13;0,257

Babanın Eğitim Durumu				
İlkokul	-1,14	-0,09	-1,87;-0,42	-3,09; 0,002
Ortaokul	-0,40	-0,03	-1,11;0,31	-1,11; 0,269
Lise	-0,36	-0,04	-0,98;0,26	-1,15; 0,252
Üniversite (Ref.)	-	-	-	-
Gitmemiş	1,70	0,02	-2,28;5,69	0,84; 0,402
Okul Türü				
Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi	1,67	0,16	0,61;2,74	3,08; 0,002
İmam Hatip Lisesi	1,87	0,12	0,66;3,09	3,03; 0,003
Anadolu Lisesi	1,65	0,16	0,61;2,69	3,1; 0,002
Trakya Üniversitesi Konservatuvarı	3,40	0,10	1,57;5,23	3,64; <0,001
Spor Lisesi (Ref.)	-	-	-	-
Sosyal Bilimler Lisesi	2,50	0,12	1,13;3,86	3,59; <0,001
Aile Geliri				
0 - 17,002 TL (Ref.)	-	-	-	-
17,002 - 30000 TL	0,75	0,07	0,05;1,45	2,11; 0,035
30000 TL ve üstü	0,63	0,06	-0,04;1,3	1,84; 0,066

Basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, öğrencinin erkek olması ($\beta=2,01$, %95 GA: -2,48 - -1,55, $t=-8,5$; $p<0,001$), babanın sağ olmaması ($\beta=-2,39$, %95 GA: -3,84 - -0,94, $t=-3,24$; $p=0,001$), babanın eğitim durumunun ilkökul olması (Referans grup: Üniversite; $\beta=-1,14$, %95 GA: -1,87 - -0,42, $t=-3,09$; $p=0,002$) Okul Terki Riski puanını düşüren değişken özellikleri olarak belirlenmiştir. Okul Terki Riski puanını yükseltici yönde etkileyen değişkenler ise öğrencilerin sınıfı (Referans grup: 12. Sınıf; 9. Sınıf: $\beta=1,06$, %95 GA: 0,35-1,76, $t=2,95$; $p=0,003$, 10. Sınıf: $\beta=0,87$, %95 GA: 0,23-1,51, $t=2,66$; $p=0,008$, 11.Sınıf: $\beta=1,16$, %95 GA: 0,5-1,82, $t=3,44$; $p=0,001$), okul türü (Referans grup: Spor Lisesi; MTAL: $\beta=1,67$, %95 GA: 0,61 - 2,74, $t=3,08$; $p=0,002$, İmam Hatip Lisesi: $\beta=1,87$, %95 GA: 0,66 - 3,09, $t=3,03$; $p=0,003$, Anadolu Lisesi: $\beta=1,65$, %95 GA: 0,61 - 2,69, $t=3,1$; $p=0,002$, Üniversite konservatuvarı: $\beta=3,40$, %95 GA: 1,57 - 5,23, $t=3,64$; $p<0,001$, Sosyal Bilimler Lisesi: $\beta=2,50$, %95 GA: 1,13 - 3,86, $t=3,59$; $p<0,001$) ve aile geliri (Referans grup: 0 - 17,002 TL; 17,002 - 30000 TL: $\beta=0,75$, %95 GA: 0,05 - 1,45, $t=2,11$; $p=0,035$) olarak bulunmuştur. Yapılan incelemede, Okul Terki Riski puanı üzerinde en fazla etkisi olan

değişkenlerin sırasıyla; Cinsiyet - Erkek (Standardize β : 0,20) ve Okul Türü - Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Standardize β : 0,16), Anadolu Lisesi (Standardize β : 0,16), İmam Hatip Lisesi (Standardize β : 0,12), Sosyal Bilimler Lisesi (Standardize β : 0,12) olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 19).

Çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmış fakat dönüşüm uygulanmasına rağmen hataların normal dağılım varsayımının karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle çoklu doğrusal regresyon modeli oluşturulamamıştır.



BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yönelik sonuçlara ve bu doğrultuda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırma bulguları araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk düzeylerinin bazı değişkene göre değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Buna göre, lise öğrencilerinin okul terki riski puanlarını etkileyen değişkenler cinsiyet, sınıf, baba sağ olma durumu, baba eğitim durumu ve okul türü olarak belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul terki risk puanları cinsiyete göre incelendiğinde, kız olanların erkek olan öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Puanları yüksek olan kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha az okul terki riski taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Lise öğrencilerinin okul terki risk puanlarının sınıf düzeylerinde nasıl değişiklik gösterdiğine baktığımızda ise 12.sınıf öğrencilerinin 11.sınıf öğrencilerine oranla daha düşük puanlar aldığı gözlemlenmiştir. Bu durumda 12. Sınıf öğrencilerinin okul terki risk düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin okul terki riski puanını etkileyen bir diğer değişken olan baba sağ olma durumunun karşılaştırıldığı analizler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerden babası sağ olmayan öğrencilerin daha düşük puanlar aldıkları gözlemlenmiştir. Puanlar göz önüne alındığında babası sağ olmayan öğrencilerin okul terki risklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Baba eğitim durumuna bakıldığında ise araştırmaya katılan öğrencilerden babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları üniversite veya daha üstü bir kurumdan mezun olmuş öğrencilere oranla okul terki risk puanlarının daha düşük

gözlemlenmiştir. Analizlere bakarak, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite ya da daha üst bir kurumdan mezun olan öğrencilere kıyasla daha çok okul terki riskinde oldukları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden Spor lisesinde öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin; Anadolu lisesi, Müzik ve Sahne Sanatları lisesi ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinden daha düşük puan aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin okul terki riski puanları göz önüne alındığında spor lisesinde okumakta olan öğrencilerin Anadolu lisesi, müzik ve sahne sanatları lisesi ve sosyal bilimler lisesinde okumakta olan öğrencilere kıyasla daha yüksek okul terki riski taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analizler sonucu kardeş sayısının, okuyan kardeş sayısının, annenin sağ olma durumunun, annenin eğitim durumunun ve ailenin gelir durumunun ise okul terki riski puanını etkilemediği gözlenmiştir.

Basit Regresyon analizi sonucunda okul terki riski puanını düşüren değişkenlerin sırasıyla cinsiyetin erkek olması, babanın sağ olmaması ve babanın eğitim durumunun ilköğretim olması olduğu; yükselten değişkenlerin ise sınıf, okul türü ve aile geliri olduğu saptanmıştır. Okul terki riski puanına en fazla etki eden değişkenler ise sırasıyla Cinsiyet (Erkek) ve Okul türü (Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Sosyal Bilimler lisesi) olarak saptanmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma sonucunda 12.sınıfların okul terki risk düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde ise okul terki oranı yüksek olan öğrencilerin çoğunlukla 9.sınıflar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu

sebeple lise son sınıf öğrencilerinin bu risk düzeylerinin altında yatan nedenlerin daha kolay anlaşılabilmesi için bu doğrultuda çalışmalar yapılabilir.

- Araştırma sonucunda en yüksek okul terki riskine sahip öğrencilerin spor lisesinde öğrenim görmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul terki konusunda spor liselerinde yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bundan yola çıkarak okul terki konusunda tüm lise türlerini kapsayacak bir çalışma yapılabilir.
- Türkiye’de, diğer ülkelerin okul terki riski konusunda nasıl önlemler aldığını araştıran bir meta-sentez çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu konuda yapılacak çalışmalar alan yazında bulunan boşluğu dolduracaktır.
- Araştırmada spor lisesinde okumakta olan öğrencilerin okul terki riski bulundurduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda Spor lisesinde okumakta olan öğrencilerin motivasyonlarının derinlemesine incelenmesi bu konuda önlemler alınmasını kolaylaştıracaktır.

5.2.2. Yapılabilecek Uygulamalara Yönelik Öneriler

- Araştırma sonucunda liselerde okul terki riskine sahip öğrenciler olduğu belirlenmiştir. Bu öğrencilerin bir an önce saptanması ayrıca bu konuda önleme ve müdahale yapılabilmesi için okullarda rehberlik ve psikolojik danışma sistemlerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi önerilebilir.
- Araştırmalar göstermekte ki aileler okul terki sürecinde önemli bir role sahiptir. Çalışma sonucunda baba eğitim düzeyi düşük olan ve babası sağ olmayan öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek okul terki riski bulunmaktadır. Bu doğrultuda bu profile sahip ailelerle, okul ve öğrenci arasındaki iletişim çok önemlidir. Bu sebeple okul ve aile iş birliği güçlendirilerek bu risk azaltılabilir.

- Türkiye’de okul terki riski altındaki öğrencilerin saptanabilmesi ve buna yönelik önleme ve müdahale programlarının geliştirilebilmesi için bir an önce bu öğrencilere yönelik bir takip sistemi oluşturulmalıdır. Türkiye’de okulu terk eden öğrencilerin verilerinin tutulduğu bir sistem bulunmamaktadır.
- Araştırma sonucunda erkek lise öğrencilerin okul terki risklerinin kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda erkek öğrencilerin okullarda sosyal faaliyetlere katılımları artırılarak ve okula bağlılığı artırılarak bu risk düzeyi düşürülebilir.
- Araştırma sonucuna göre 12.sınıflarda okul terki riskinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavına daha iyi hazırlanabilmek için açık liseye geçiş yapmaları sık görülen bir durumdur. Bu sebeple açık liseye geçiş şartları hususunda birtakım düzenlemeler yapılması, lise öğrencilerinin okuldan ayrılması konusunda olumlu gelişmeler yaratabilir.

KAYNAKÇA

Ainley, J., Foreman, J., ve Sheret, M. (1991). High school factors that influence students to remain in school. *The Journal of Educational Research*, 85(2). 69–80. <https://doi.org/10.1080/00220671.1991.10702816>

Akbulut, N. (2021). *Okul Terkleri Soyoekonomik Nedenleri Çözüme Dönük Kamu Maliyesi Politika Programları*, Efe Akademi Yayınları, İstanbul.

Akçabay, C. (2012). Peki neden zorunlu eğitim?, *Bianet bağımsız iletişim ağı*, <https://bianet.org/yazi/peki-neden-zorunlu-egitim-140648im?> (bianet.org), Erişim Tarihi: 29.05.2024.

Akhtar, S. (1996). Do girls have a higher school drop-out rate than boys? A hazard rate analysis of evidence from a third world city. *Urban Studies*, 33(1), 49-62.

Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2010 (Gözden Geçirilmiş 16. Baskı)*. Pegem Akademi. Ankara.

Altunışık, R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Sakarya Yayıncılık, 139-142.

Archambault, I., Janosz, M., Morizot, J. ve Pagani, L. (2009). Adolescent behavioral, affective, and cognitive engagement in school: Relationship to dropout. *Journal of School Health*, 79(9), 408-415.

Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving Final Report, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/72f0303e-cf8e-11e9-b4bf-01aa75ed71a1>, (Temmuz, 2009).

Atatanır, H. (2023). Türkiye’de Çocukların Eğitim Hakkı, *Disiplinler Arası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 3(5): 50-63.

Bakırcıoğlu, R. (2003). *İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Anı Yayıncılık. Ankara. s. 2-5.

Barro, S. M. ve Kolstad, A. (1987). *Who drops out of high school? Findings from high school and beyond*. Washington, D.C: Center for Education Statistics.

Başar, E., (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık, s, 23-66.

Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), 568–582.

Bayhan G., Dalgıç G. (2012). School Dropout According to the Views of High School Leavers. *Inonu University Journal Of The Faculty Of Education*, 13 (3), 107-130.

Beekhoven, S., ve Dekkers, H. (2005). Early School Leaving The Lower Vocational Track: Triangulation of Quatitative Data. *Adolescence*, 40(57), 197- 213.

Belfield, C., Levin, H., Muenning, P. ve Rouse, C. E. (2007). *The Costs and Benefits of an Excellent Education for America's Children*. Working Paper, Teachers Collage, Columbia University.

Binbir, Ü., Arastaman, G. (2021). Eğitim Hakkı: Sistematik Bir Derleme Çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı Eylül 2021).

Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kısa tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 50-81.

Bradley, C., Renzulli, L. (2011), The Complexity of Non-Completion: Being Pushed or Pulled to Drop Out of High School, *Social Forces*, 90(2), 521-545.

Burns, R. C. (1993). Parent involvement: Promises, problems and solutions. In R. C. Burns (Ed). *Parents and schools: From visitors to partners*, Washington, 9-20.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8(4), 470-13.

Cassel, R.N. (2003). A High School Drop-Out Prevention Program for the At-Risk Sophomore Students. *Education*, 123 (4), s,649-659.

Cohen, J. W. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd edn)*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 284-553.

Cullen, B. (2000). *Evaluating Integrated Responses to Educational Disadvantage*. Combat Poverty Agency, Dublin.

Çakır, R., Çolak, C., (2019). Lise Öğrencilerinin Okul Terki Riskine İlişkin Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (21), s, 269- 286.

Çalık, E. (2008). *İlköğretim Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin ve Okula İlişkin Algılarının İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Çallı, Y. (2009). *Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku (Anayasa Hukuku) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Çam, Z., Altinkum S., Toğrul T., (2023). Okul Doyumu: Kuramsal Bir İnceleme, *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(23), 65-83.

Çelik, N., Daşcan, Ö. (2014). *Son Değişikliklerle Okul Öncesi Eğitim; Programı ve Etkinlik Kitabı*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Çocuk Koruma Kanunu, *Resmî Gazete*, No:25876, 15 Temmuz 2005

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik Spss ve Lisrel Uygulamaları*. Pegem Akademi, Ankara.

Dekkers, H., Claassen, A. (2001). Dropouts- disadvantaged by definition? A study of the perspective of early school leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27 (4), 341-354.

Diyu, X. (2001). Investigation and discussion on the problem of primary and secondary school dropouts in poor areas. *Chinese Education & Society*, 34 (5), 49-58, DOI: 10.2753/CED1061-1932340549.

Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitimin Çağdaş Değerlerle İrdelenmesi Çalıştayı, 1-3 Mart 2008, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Eğitim Reformu Girişimi. (2010). *Eğitim İzleme Raporu 2010*. <https://www.egitimreformugirisimi.org> Erişim Tarihi: 21.06.2024

Emiroğlu, S., Gençtanırım Kurt, D. (2023). Psikolojik Danışman Bakış Açısıyla Okul Terki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6 (1), 51-78.

Entwistle, D. R., Alexander, K. L., & Olson, L. S. (2004). Temporary as compared to permanent high school dropout. *Social Forces*, 82 (3), 1181-1205.

Er, K. O. (2015). Eğitimin Hukuki Temelleri. N. Saylan (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (159-176. ss.). Anı Yayıncılık. Ankara.

Eşme, İ. (2007). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Bugünkü Durumu ve Sorunlar. *Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı* içinde (15-27 ss.)

EUROSTAT, (2023). *Eurostat regional yearbook 2023 edition*. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-ha-23-001> , Erişim tarihi: 24.05.2024

Farahati, F., Marcotte, D. E., & Wilcox-Gök, V. (2003). The Effects Of Parents’ Psychiatric Disorders On Children’s High School Dropout. *Economics of Education Review*, 22, 167–178.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS. 3rd Edition*, Sage Publications, 659.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS*, Sage Publications, London.

Gelecek için Eğitim Raporu, Eğitim-Bir-Sen Yayını, Ankara 2010, s. 11.

Gençtanırım-Kuru, D. (2010). *Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Gençtanırım-Kuru, D. (2014). Riskli Davranışlar Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 15(1), 125,138.

George D., Mallery P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Allyn-Bacon

Göksoy, S. (2013). Türkiye ve Avrupa birliği ülkelerinde zorunlu eğitim uygulamaları. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(1), 30-41.

Grant, R. G. (2019), *İkinci Dünya Savaşı Anında Açıklanan Tarihi 200 Olay ve Kavram*, Kronik Yayıncılık.

Gubbels, J., Put, K. E., Assink, M. (2019). Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal of Youth and Adolscence*. 48, 1637-1667.

Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim hukuku*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Hahn, A. ve Danzberger, J. (1987). Dropouts in America: Enough is known foraction. Washington, *Institute for Educational Leadership*, Washington.

Hair, J. F., Black, C. W., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7 th Edition)*, Pearson Publishing, England.

Ham, B. D. (2003). The Effects Of Divorce On The Academic Achievement Of High School Seniors. *Journal of Divorce & Remarriage*, 38(3-4), 167-185. https://doi.org/10.1300/J087v38n03_09

HSK, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. (01.12.2023). Erişim adresi: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, s. 6.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, *Resmî Gazete*, No:10705, 12 Ocak 1961, s. 1460.

Jöreskog, K., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modeling With The SIMPLIS Command Language*. Scientific Software International Inc., Chicago.

Kaplan, D. S., Peck, B. M., & Kaplan, H. B. (1997) Decomposing the academic failure-dropout relationship: A longitudinal analysis, *The Journal of Educational Research*, 90 (6), 331- 343. DOI: 10.1080/00220671.1997.10544591

Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları, Ankara.

Kaufman, P., Alt, M. N., ve Chapman, C. D. (2001). *Dropout Rates in the United States: 2000*. U.S. Department of Education, 2-77.

Kaufman, P., Alt, M.N. & Chapman, C. (2004). *Dropout Rates in the United States*. US Department of Education, National Center for Education Statistics, Washington, DC.

Kepenkeçi, K., (2012). *Eğitim Bilimine Giriş (4.Baskı)*. Ed. Mehmet Durdu Karslı. Pegem Akademi. Ankara. 51-76.

Kim, H.Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restor Dent Endod*, 38(1), 52-4.

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling (3rd Ed.)*, The Guilford Press, New York.

Koçtürk, N., Bilge, F., & Yüksel, F. (2018). Erken Yaşta Evlenen Ergenlerin Bireysel ve Ailesel Özellikleri, Okul Terki ve Evlilikle İlgili Sorunları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50). 1-28.

Kodaman, B. (1991). *Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi*. TTK yayınları, Ankara, s, 200.

Küçükarslan, E. (2019). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Terkinde Rol Oynayan Faktörler ve Önleme Stratejilerine İlişkin Yönetici Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri: AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Laird, J., DeBell, M., ve Chapman, C. (2006). *Dropout Rates in the United States: 2004*. U.S. Department of Education, Washington, DC: National Center for Education Statistics.

Lan, W. & Lanthier, R. (2003). Changes in Students' Academic Performance and Perceptions of School and Self Before Dropping Out of Schools. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 8(3): 309-332.

Pagani, L., Vitaro, F., Tremblay, R. E., McDuff, P., (2004). Risk Factor Models For Adolescent Verbal and Physical Aggression Toward Mothers. *International Journal of Behavioral Development*, 28(6), 528-537.

Liu, X. ve Alison Zhou, Y. H. (2009). *Who drops out? A study of secondary school dropouts in Connecticut*. NERA Conference Proceedings.

McLanahan, S., & Sandefur, G. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts, what helps*. Harvard University Press, Cambridge.

MEB, (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2008-2009*. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>, Erişim Tarihi 22.06.2024

MEB, (2013). *Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri Ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu*. Ankara.

MEB, (2023). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022-2023*. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>, Erişim Tarihi: 01.05.2024

MEB, (2023). *Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Medreselerin Kaldırılması*. https://www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/inkilaplari/egitim/tevhidi_tedrisat.htm, Erişim Tarihi: 04.03.2024.

Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006*, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>

ODAP, (2021). *Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Artırılması Teknik Destek Projesi ODAP Entegre Modeli Kitapçığı*, Ankara.

Öğülmüş, S. (2013). *Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Özbaş, M. (2010) İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 32-44.

Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1*. Kaan Kitabevi, Eskişehir.

Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları (4. Baskı)*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Özyılmaz, Ö. (2021). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Pagani, L. S., Japel, C., Vitaro, F., Tremblay, R. E., Larose, S., & McDuff, P. (2008). When Predictions Fail: The Case of Unexpected Pathways Toward High School Dropout. *Journal of Social Issues*, 64, 175–193. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2008.00554.x> Erişim tarihi: 20.05.2024

Pagano, R. R. (2007). *Understanding Statistics in the Behavioral Sciences*. USA. Thomson Wadsworth.

Painter, G., & Levine, D. I. (2000). Family structure and youths' outcomes: Which correlations are causal?. *The Journal of Human Resources*, 35. 524–549.

Rumberger, R. ve Ah Lim, S. (2008). *Policy Brief 15: Why Students Drop Out of School: A Review of 25 Years of Research*. CA: UC Linguistic Minority Research Institute, Santa Barbara.

Smits, J., Hoşgör, A. G., (2006). Effects of Family Background Characteristics on Educational Participation in Turkey, *International Journal of Educational Development*, 26 (5), 545-560.

Song, C., Benin, M., Glick, J. (2012), Dropping Out of High School: The Effects of Family Structure and Family Transitions, *Journal of Divorce & Remarriage*, 52 (1).

Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-25.

Sütçü, Z. (2015). *Okul Terk Riski Ölçeği'nin Geliştirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Şener, G. (2018). Türkiye’de Yaşanan Eğitim Sorunlarına Güncel Bir Bakış, *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), s. 187-200.

Şimşek, H. (2011). Lise Öğrencilerinde Okulu Bırakma Eğilimi Ve Nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 27-47.

Şimşek, H. (2015). *Yeni Toplumculuk ve Yeni Toplumcu Eğitim*. İmge Kitapevi.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate statistics*. Boston, Pearson.

Tamer M. G. (2014). Trabzon İli Genel Liselerde Okulu Ter Nedenlerinin Belirlenmesi. *Turkish Journal Of Education*, 3 (2), 16-37. <https://doi.org/10.19128/turje.181079>

Tanrıöğen, A., Kurşunoğlu, A. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Değişmeye İlişkin Tutumları. *Pamukkale University Journol of Education*, 20 (20), s,13- 22.

Tatar, Ü., (2016). *Lise Düzeyindeki Öğrencilerin Okul Terk Nedenlerinin Sosyolojik İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Taylı, A. (2008). The Important Problem in Education System: School Dropout. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), s, 89-101.

TEDMEM, (2023). *Bir Bakışta Eğitim 2023: Türkiye Üzerine Değerlendirme ve Öneriler*, 6-20.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, (1924). *Resmî Gazete*, 63, 6 Mart 1924, s. 322.

Tunç, E. (2011). Okulu Terk Etmiş Ortaöğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları Ve Rehberlik Gereksinimlerinin Karşılama Düzeyi. Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum.

Turhan, M. (1964). *Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hal Çareleri*. Bedir Yayınevi, İstanbul, s,6.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982, *Resmî Gazete*, No:17863, 9 Kasım 1982, s. 3.

Ural, A., ve Kılıç, İ. (2021). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Ünver, G. (2022), *Okula Devamsızlık ve Okul terki Nedenleri: Bir Meta-Sentez İncelemesi*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yorğun, A. (2014). *Lise Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, PDR Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Wang, J., & Goldschmidt, P. (1999). *Opportunity To Learn, Language Proficiency, and Immigrant Status Effects On Mathematics Achievement. The Journal of Educational Research*, 93(2), 101–111.

Witte, K. ve Rogge N. (2013). Dropout from Secondary Education: all's well that begins well, *European Journal of Education Research, Development and Policy*, 48 (1), 131-149.

EKLER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Merhaba ben Melis Kavak. Lise öğrencilerinin okul terki risklerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapıyorum. Bu araştırmamın diğer araştırmacı arkadaşlarıma da ışık tutacağını ümit ediyorum.

Bu araştırma için lise öğrencileriyle anket çalışması yapıyorum. Yaptığım ankette verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacaktır.

Ölçme aracında kişisel bilgiler kısmı ve anket yer almaktadır. Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz ve zaman ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyet:	Kız ()	Erkek ()		
Sınıf:	9.sınıf ()	10.sınıf ()	11.sınıf ()	12.sınıf ()
Kardeş Sayısı:	Yok ()	1 kardeş ()	2 kardeş ()	3 kardeş ve fazlası ()
Okuyan Kardeş Sayısı:	Yok ()	1 kardeş ()	2 kardeş ()	3 kardeş ve fazlası ()
Anne Sağ:	Evet ()	Hayır ()		
Baba Sağ:	Evet ()	Hayır ()		
Anne Eğitim Durumu:	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()
Baba Eğitim Durumu:	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()
Ailenin Aylık Geliri:	0- 11.402 TL ()	11.403- 30.000 TL ()	30.000 TL - ... ()	

EK-2

RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ

Bu araştırmada, yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere Lise öğrencilerinin okul terki risklerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Size göre uygun seçeneğin içine "X" işareti koyarak cevaplayınız. Bu formda yer alan hiçbir sorunun kesin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Bu nedenle soruları cevaplarken göstereceğiniz samimiyet mevcut durumun ortaya konulmasında önemlidir. Ölçekten elde edilen veriler yalnızca akademik amaçlarla kullanılacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Melis Kavak

Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

	Kesinlikle Uygun	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil	Kesinlikle Uygun Değil
1. Okulu bırakmayı düşünüyorum.	()	()	()	()	()
2. Bir an önce okulu bırakıp evlenmek istiyorum.	()	()	()	()	()
3. Evde yapmam gereken işlerden dolayı okula gidemiyorum.	()	()	()	()	()
4. Birkaç yıl okula ara vermek istiyorum.	()	()	()	()	()
5. Arkadaşlarımın birçoğu okula gitmiyor.	()	()	()	()	()
6. Okuldan ayrılıp bir an önce bir işte çalışmaya başlamak istiyorum.	()	()	()	()	()
7. Okulda başarılı olmam bana bir fayda sağlamayacaktır.	()	()	()	()	()

EK-3

27.06.2024 10:11

Gmail - Riskli Davranışlar Ölçeği Kullanımı



Melis Kavak

Riskli Davranışlar Ölçeği Kullanımı

Dilek GENÇTANIRIM KURT

6 Haziran 2023 15:20

Alıcı: Melis Kavak

Sevgili Melis,
 Tezince riskli davranışlar ölçeğini kullanman benim açımdan uygundur. Ölçekle ilgili tüm bilgilere makalesinden ulaşabilirsin.
 Başarı dilekleriyle,
 Prof. Dr. Dilek Gençtanırım Kurt
 Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
 Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

Melis Kavak

2 Haz 2023 Cum, 21:38 tarihinde şunu yazdı:

(Alıntılanan metin, yazarın)

2 eklenti

 RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ LİSE FORMU.docx
 16K

 riskli davranışlar ölçeği makale.pdf
 868K